

N. 11 8754

POLITICA EXTERNA

A

ROMÂNIEI

CUVÎNTĂRILE

rostito în discuția răspunsului la Mesaj în ședințele din 14, 15, 16 și 18 Decembrie 1915 ale Camerei Deputaților de d-nii:

P. P. CARP și C. STERE

735164/60

280058
28040649

487

1872

IASI
Editura revistei „Viața Românească”
1915

PREȚUL 30 BANI

Nr. M. P.

POLITICA EXTERNĂ

A

ROMÂNIEI

CUVÎNTĂRILE

rostită în discuția răspunsului la Mesaj în ședințele din 14, 15, 16 și 18 Decembrie 1915 ale Camerei Deputaților de d-nii:

P. P. CARP și C. STERE

IAȘI

Editura revistei „Viața Românească”

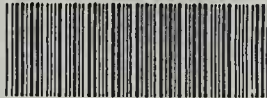
1915

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
BUCURESTI
COTA 10 652

BIBLIOTECA EXTERNA

ROMINEL

B.C.U. Bucuresti

C20044233

Re136/2004

Ședința din 14 Decembrie 1915

P. P. CARP

*Domnule Președinte,
Domnilor Deputați,*

Ași fi răspuns voios d-lui Iorga, dacă așa fi găsit o concluziune la cuvîntarea d-sale, de altminteri eloquentă și pe alocurea spirituală; dar nu proba talentului d-sale am căutat-o astăzi, aceasta o cunoșteam. Astăzi voiam să ne spună ce crede d-sa că trebuie România să facă în aceste momente. Această concluziune nu ne-a dat-o, prin urmare nu am ce discuta.

D. Moldovanu a făcut să lucească dinaintea ochilor noștri mirajul unei Romîinii Mari, cum puțini dintre noi au visat-o până acum. Mirajurile însă au defectul că ele se evaporază cînd te apropii de ele, și tare mă tem că dacă vom studia cheștiunea ceva mai de aproape, să nu se evaporeze și mirajul d-lui Moldovanu, cum se evaporază toate mirajele din lume; d-nii mei, înainte de toate, în mijlocul acestei catastrofe istorice în care ne aflăm, noi trebuie să ne dăm seama de țelul pe care îl urmăresc beligeranții, trebuie să ne dăm seama întrucît aceste țeluri jignesc interesele noastre, sau întrucît ele corespund cu realizarea aspirațiilor noastre, și numai așa, iar nu prin declamațiuni putem să vedem unde ne cheamă datoria, unde ne cheamă jertfele pe cari trebuie să le facem pentru prosperitatea acestei țări.

Pentru aceasta, d-lor, trebuie să curățăm terenul investigațiilor noastre de o serie de legende și de pretinse idealuri, cari ne întunecă vederea și îngreueie orientarea noastră.

Anglia-dă ca o cauză a războiului, apărarea țărilor celor mici.

Cum a apărât ea țările cele mici am văzut-o la Gallipoli și Anvers. Și findcă poporul englez e un popor serios, trebuie să admitem că el a luat apărarea popoarelor celor mici, nu ca să le apere, dar ca să se servească de ele, în propria lui apărare. Anglia se mai dă ca campionul idealului pacifico-socialist și afirmă că a tras sabia ca să zdrobească militarismul german. În realitate însă dacă va izbuti, zdrobirea militarismului german ar însemna: Europa centrală dezarmată, îngenuchiată dinaintea Angliei pe Mare și dinaintea Rusiei pe uscat.

Franța se dă ca apărătoare a civilizațiunii în contra barbariei germane. Nu cunosc, d-lă președinte, o civilizație specific franțuzească, cunosc o civilizație europeană, la care a conlucrat cu o egală măiestrie și englezi, și francezi, și germani, și italieni; și când aceste popoare se luptă între ele, ele lovesc deopotrivă într-o civilizație care le este comună. Va să zică nici această legendă nu o putem admite.

Rusia dă ca pricină a agresiunilor sale un ideal mistico-național, care găsește în cuvintele ortodoxism și panslavism caracteristica ei cea mai nemerită. În numele ortodoxismului Rusia a smuls cea mai frumoasă parte din Moldova; în numele panslavismului, ea calcă în picioare angajamentele luate față de Finlandezi. În numele ortodoxiei și al panslavismului ea a căutat să altoiască pe vechiul trunchiu polono-catolic tinerile vlăstare ale Rusiei-Ortodoxe.

Dar și acestea nu sînt decît aparențe. Adevărata cauză a agresiunilor rusești nu e nici panslavismul nici ortodoxia, adevărata cauză e că ea se servă de aceste pretinse idealuri ca să mențină și să întărească autocrația.

Căci, d-nii mei, e greu—față de un popor puternic; ca cel rus—să-l înlături și dela munca politică interioară și dela politica agresivă din afară; căci cînd înăuntru nu dai poporului nici un mijloc de a-și desfășura puterile, el forțamente te silește să-l duci peste hotare ca să o desfășure față cu alții.

De aceea, d-nii mei, eu unul aș dori din toată inima ca ideile liberale să triumfe în Rusia și ași considera acest triumf nu numai ca o fericire pentru Rusia, dar și ca o garanție pentru vecini.

Și acum că am curățat tărîmul de aceste pretinse idealuri, de aceste legende, să vedem în realitate cauzele care au provocat acest război.

Din partea Franței cauzele sînt cunoscute: ea vrea să reia provinciile pierdute; ea vrea să recapete în Europa pozițiunea preponderantă pe care o avea înainte. Causă legitimă și demnă de un popor valoros și puternic cum e poporul francez.

Anglia. Anglia a intrat în război nici pentru popoarele cele mici, nici pentru idealul socialisto-pacific; a intrat în război pentru că vedea pe Mare din partea Germaniei o concurență puternică, care era de natură a sdruncina imperiul ei mondial.

Germania are o politică care e desemnată și caracterizată de la început de împăratul Wilhelm. Cînd s'a suit pe scaun a zis: „Viitorul acestei țări este pe mare.“ Cu aceste cuvinte el a caracterizat, cu multă prevedere, care trebuie să fie politica Germaniei. Politica germană—dacă te uiți la situațiunea ei—nu poate să fie o politică de extensiune pe uscat; ea nu poate fi decît o politică de extensiune pe mare. Și în această politică trebuie fatalmente ca odată să se întilnească cu Anglia. Acesta era un lucru pe care fiecare observator, cît de puțin atent, a celor ce se petrec în Europa, trebuia să-l vadă. Austria, la rîndul ei, vrea să aibă preponderența asupra slavilor apuseni; Austria vrea să reprezinte, nu numai în teorie, dar și în fapt, dualismul slav. Și ea în această privință trebuie fatalmente să se găsească în luptă cu Rusia.

Rusia ce voește? Rusia voește—și acestea nu sînt apreciațiuni personale: sînt declarațiuni pozitive ale miniștrilor ei—Rusia voește Tarigradul, Rusia voește Dardanelele, Rusia voește Marea Neagră ca o *mare clausum*, și Rusia voește Gurile Dunărei, ca să stîrpească concurența pe care această mare arteră comercială poate să i-o facă.

Acum vă întreb: Din toate aceste tendințe, care este tendința care ar sta în contradicțiune cu interesele noastre? Care este tendința care ar face să ne opunem la realizarea ei, dacă, din nenorocire, ea ar deveni posibilă?

Că Anglia vrea să domine pe mări, că Germania este în concurență cu dînsa, sînt lucruri care nu ne ating de cît de de-

parte ; că Austria vrea să devie o putere puternică slavă, aceasta ne interesează mai mult, dar este în folosul nostru, nu e nimic care să fie în contradicție cu interesele noastre. Că Rusia vrea să ia Dardanelele, că Rusia vrea să transforme Marea Neagră într'o mare clausum rusească, că Rusia vrea să ia Gurile Dunărei, că Rusia cere Galațul și cu o parte din Moldova-de-Jos, ca să aibă o trecătoare către Tarigrad, cînd va putea să-l cucerască,—acestea sînt lucruri cari ne ating și ne ating așa de tare, încît ele zdruncină temelia acestui stat, despre care zice, cu drept cuvînt, d. Iorga: că numai dacă vom menține intactă această temelie, numai atunci vom putea spera că odată vom putea veni în ajutorul fraților celorlalți care nu sînt sub dominația regelui român. Vă închipuiți d-voastră că noi am putea realiza idealul de care vă vorbea d. Moldovanu singuri ? Evident că nu ! Nimeni nu a pretins aceasta, și nici nu o poate pretinde. Va să zică nu-l putem realiza de cît în tovărășie cu cineva ; și atunci se pune întrebarea : Cari sînt condițiile cari ni se impun nouă pentru această tovărășie și care e succesul politic pe care l-am putea dobîndi noi, mergînd cu unii sau cu alții ?

Evident că Ardealul nu-l putem avea decît dela o zdrobire definitivă a Imperiului Austro-Ungar, și atunci este straniu de a crede că Rusia, după ce a sacrificat miliarde, după ce a sacrificat milioane din cei mai aloroși supuși ai ei, are să vină să dea Romîniei și libertatea Strîmtorilor și libertatea Dunărei și 130,000 klm. pătrați de pămînt. Numai un cineva care nu s'a ocupat decît foarte tîrziu de politică, poate să admită acest lucru. Rusia ne îmbie să mergem cu dînsa, dar din cele 130,000 klm. cari ni se promet de d. Moldovanu, să vedem cît ne rămîne.

Trei pătrimi din Bucovina se sustrag cu ruteni. Crișania...

D. A. C. *Cuza* ! Bucovina în marginile ei istorice.

D. P. P. *Carp* : Vorbesc de ce afirmă Rusia. Rusia biruitoare alături de noi are să ne zică — și nu că are să ne zică, o zice : Trei pătrimi din Bucovina sînt ale rutenilor. Crișania aparține ungarilor, Maramureșul în parte e slavon, în Ardeal partea ungu-rească trebuie să o dăm la o parte, adică toată partea Săcuiască, și Banatul aparține sîrbilor.

D. A. C. *Cuza* : Aceasta spune Rusia ?

D. *Mihail Phereckyde*, președintele Adunării : D-le Cuza, nu aveți cuvîntul.

D. *P. P. Carp* : Aceasta spune Rusia și mai spune încă ceva Rusia,—și cînd afirm acest lucru îl afirm pe date pozitive. Nu sînt singurul căruia răposatul Rege Carol i-a spus că una din condițiile păceii o să fie și revendicarea și a unei părți din Moldova-de-Jos, ca trecătoare spre Strîmtori, și aceasta nu mi-a spus-o numai mie, ci a spus-o la mai mulți oameni politici cari pot atesta adevărul spuselor mele. Și atunci care e pozițiunea noastră?—Noi, România, alături de Rusia biruitoare, alături cu Rusia a-tot-pu-ternică, care, după zdrobirea Austriei, n'o să mai aibă nici o contra-cumpănă, nici o împotrivire să-și realizeze idealul ei ; căci dacă vorbiți de idealuri, nu uitați că, în afară de idealul românesc, mai există și alte idealuri,—idealul românesc există numai pentru noi, pentru ruși nu există decît ideal rusesc.

Și atunci se va găsi Statul nostru mărit poate cu vreo 20—25,000 klm. pătrați, însă fără Gurele Dunărei, pierzînd o parte a Moldovei-de-Jos, cu Strîmtorile în mîna Rusiei și cu Porțile-de-Fier în mîna Serbiei, adică iarăși în mîna Rusiei. Și se înșală am-gar aceia cari cred că dacă vom pierde Strîmtorile, vom putea găsi o compensațiune îndestulătoare în Porțile-de-Fier. Porțile-de-Fier în mîinile Serbiei sînt o armă în contra noastră. Și atunci rezultatul acestei cooperațiuni va fi ca în loc să fi realizat d-voastră idealul românesc, ați realizat o Romînie economiceste cotropită. Și istoria ne învață că cotropirile economice sînt totdeauna antemergătoare ale cotropirilor politice.

Situațiunea fiind așa, d-lor, nu vă mirați dacă vă amintesc că fiecare Stat are două chestiuni de studiat, are două probleme de rezolvit : Problema existenței sale și problema măririi sale. Dar mărirea nu este posibilă decît cu existența. Și cînd d-voastră veți fi sacrificat posibilitatea existenței Statului nostru, atunci în loc să fi venit în ajutorul fraților noștri de dincolo, ale căror suferințe le descrieți aci, veți fi adăugit la suferințele lor și suferințele noastre, și în loc să fim egali cu dînșii în fericire, vom fi egali cu dînșii în nenorocire.

Această este, d-lor situațiunea. Vedeți că triumful Rusiei este un dezastru economic și un dezastru politic pentru noi. Dela

Germania însă desigur nu ne putem aștepta la un asemenea lucru. Germania dela 1870 încoace este a-tot-putinte în Europa. Și nu e bine să uităm cum s'a servit față de noi de a-tot-puternicia ei.

Nu vorbesc de vremurile anterioare. Las la o parte că înainte de 1854 Prusia, de câte ori s'a vorbit de împărțirea Principatelor, a fost aceia care s'a opus cu cea mai mare energie. Consider numai acțiunea Germaniei.

După biruința Germaniei a venit la 1882 un moment în care Austria s'a încercat să obțină protectoratul asupra Dunărei.

Atunci România, conștientă de interesele ei, știind ce valorează Dunărea și gurile ei pentru dînsa, s'a opus energic.

În această luptă, nici Franța, nici Anglia nu ne-au venit în ajutor.

Propunerile cari sintetizau apetiturile Austriei, erau făcute de Barrère, actualul ambasador al Franței; și cînd la sfîrșitul Conferinței dela Londra, care a dat dreptate Austriei, s'a cerut și din partea Angliei și din partea Franței o sancțiune pentru hotărîrile conferinței, singura putere care s'a opus, a fost Germania; și Dunărea a fost salvată pentru noi.

Dar economicește ?

Cînd am început a ne desvolta economicește, dela cine am căpătat noi mijloacele ca să ajungem la acea înflorire, la care ne aflăm astăzi ?

Oricine a fost ministru în țara aceasta, cunoaște ce greutate întîmpinam din partea Franței și Angliei, ca să ne dea capitalurile necesare. Numai Germania a fost aceia care, fără nici o pretențiune, în mod foarte moderat, ne-a venit în ajutor și ne-a permis să ajungem acolo unde sîntem astăzi.

Acesta o fost efectul a-tot-puterniciei germane.

Prin urmare, vedeți, acțiunea Angliei nu lovește interesele noastre. Acțiunea Franței iarăși nu lovește interesele noastre. Pe cînd Austria sprijină interesele noastre, iar Rusia lovește interesele noastre. Atunci, d-nii mei, care este și care trebuie să fie acțiunea Romîniei ? Acțiunea Romîniei trebuie să tindă acolo, ca să împiedice cu orice preț ca noi să devenim vasali rusești.

O voce : Să rămînem vasali germani.

D. *Victor Ionescu* : Vasali ungurești.

D. *P. P. Carp* : Vasali ungurești ? Ași vrea să știu : sinței vasali ungurești ?

D. *Victor Ionescu* : Sînt 5.000.000 de romîni.

D. *P. P. Carp* : Prin urmare, pentru mine nu e nici o îndoială unde ne chiamă interesele, unde ne chiamă datoria. Dar mi se va zice: Opinia publică este contra. Opinia publică îngreuiază realizarea politicei adevărat romînești și atunci naște întrebarea : Care trebue și care poate să fie atitudinea noastră față de opinia publică ? Ne zicea d. Iorga adineauri că opinia publică are nevoie de a fi condusă. Opinia publică are nevoie și de rezistență, atunci cînd ea vrea să ne conducă pe căi ră-tăcite, și astăzi aceste rezistențe se impun.

Nu am văzut, d-le președinte, niciodată o opinie publică condusă de agitatori cu atîta ușurință, cu atîta nepricepere politică din partea celor sinceri, cu atîta rea credință din partea celor nesinceri. E un act de ne-mai-pomenită ușurință, de a lovi tocmai în acei al căror apărător te pretinzi ; e frivol de a nu gîndi că fiecare victorie pe care o repurtăm la Capșa și pe ulițele Bucureștiului, în contra ungurilor, are repercusiunea ei la Budapesta și servește de armă șovinismului ungar ca să nu se dea romînilor de dincolo concesionile la cari au dreptul (sgomot ; întreruperi) pentru eroismul ce l-au arătat pe plaiurile Carpaților și în cîmpiile Poloniei. Privitor la acest eroism regret din fundul inimei cuvintele rostite de d. Moldovanu, care a zis că Romîni nu s'au dus la războiu decît tîrîți înainte de unguri.

D. *Leonte Moldovanu* : N'am zis aceasta, d-le Carp.

D. *P. P. Carp* : Ași spus că Ungurii au dus cu întăietate pe Romîni în frunte, ca să fie sacrificăți mai degrabă.

D. *Leonte Moldovanu* : Această este exact.

D. *P. P. Carp* : Regret aceste cuvinte, fiindcă ele conțin două lucruri : o insultă la memoria celor morți, și mai conțin denegarea unui merit, care va servi celor supravețuitori la realizarea drepturilor lor.

Romîni n'au murit pentru că au fost duși cu întăietate în frunte,

ei au murit cu înțâietate fiindcă în războiu eroii sînt aceia cari mor cei dintâi. (Intreruperi).

Va să zică agitațiunile din București sînt un act de ușurință și de nepregătire politică. Dar cei nesinceri! Ași voi să știu dacă s'ar face o întrunire publică...

D. A. C. *Cuza* : De ce nu o faceți d-voastră ?

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării* : Respectați tribuna odată ; n'aveți dreptul să întrerupeți. Continuați d-le Carp.

D. A. C. *Cuza* : A întrerupe nu însemnează a nu respecta ; din contră ; vreau să-i dau atenție. (Ilaritate).

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării* : Continuați d-le Carp.

D. *P. P. Carp* : Dacă ați face o întrunire publică și ați spune poporului : vă convine să mergeți alături cu Rusia ? Pentru aceasta vă dau o parte din Ardeal, vă iau însă Strimtorile, vă iau gurile Dunărei, vă iau Moldova-de-Jos. (Ilaritate). Credeți d-voastră că acești agitatori ar avea vre-un ecou în asemenea întrunire publică.

D. *Barbu St. Delavrancea* : N'ar avea.

D. *P. P. Carp* : Atunci eu găsesc că e un act de rea credință.

D. *Barbu St. Delavrancea* : Care act ?

D. *P. P. Carp* : De a ști aceste lucruri și de a nu le spune.

D. *Barbu St. Delavrancea* : Dar le știi numai d-ta ; ești singurul român care poți spune aceasta. (Aplauze).

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării* : Lăsați cuvîntul liber ; lăsați tribuna liberă. Aveți cuvîntul, d-le Carp.

D. *P. P. Carp* : Sînt adevărate d-le Delavrancea, și mă mir cum de vii să negi asemenea lucruri. D'apoi primul-ministru rusesc, d. Sassonov, v'a spus și a spus întregii Europe că el vrea Marea Neagră ca o *mare clausum*...

Voci : Aceasta da.

D. *P. P. Carp* : Că el vrea Dunărea, că el vrea Gurile Dunărei...

Voci numeroase : Aceasta nu !

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării* : D-lor, discuție prin dialoguri nu se poate ; lăsați pe orator să continue.

D. *Victor Ionescu* : D-le președinte, lăsați să fie întrerupt, cu atât mai bine pentru prestigiul Camerei și al țării românești !

D. *P. P. Carp* : Din toate acestea rezultă, d-nii mei, că o alăturare cu Rusia e absolut imposibilă. De aceasta nu mă tem; dar această agitație poate să aibă un efect dezastruos pentru viitorul acestei țări. Ea poate să înduplece guvernul a rămâne neutru până la sfârșit. Și neutralitatea va avea pentru noi efecte tot atât de dezastruoase pe cât dacă ne-am alia cu Rusia.

Să admitem că pacea s'a făcut, să admitem că noi am rămas neutri; atunci am rămas în granițele noastre de astăzi, și în mijlocul unei situațiuni pecuniare mondiale, în care toate resursele vor fi întrebuințate, nu în interesul nostru, ci în interesul beligeranților, față cu un miliard și jumătate datorie, fără puțința de a putea realiza vre-un împrumut aiurea. Căci, d-nii mei, cine nu ține seamă de nimeni se expune ca și nimeni să nu țină seamă de dînsul, și nu știu care va fi Puterea aceea, cînd va avea ea interesele ei de deservit, care va vrea să ne vină nouă în ajutor ! Și atunci rezultatul va fi că vom trebui să reducem armata, vom trebui să reducem întreaga noastră organizare, vom trebui să cerem impozite foarte mari,—toate acestea pentru a plăti inacțiunea noastră. O țară dezamăgită și slăbită,—iată rezultatul neutralității.

De aceea mă ridic contra ideii de neutralitate. Și de aceea nu ași dori ca guvernul să manevreze așa, încît evenimentele precipitîndu-se, să ne găsim în mijlocul transformării generale izolați și slăbiți.

D. *N. Basilescu* : În contra ungușilor.

D. *P. P. Carp* : În contra ungușilor, pentru Dumnezeu, nu poți merge singur. Nu uitați că nu poți birui decît alături de Rusia și biruința noastră alături cu Rusia este pierderea noastră.

D-lor, ceia ce se întîmplă astăzi la noi s'a mai întîmplat în istorie; ceia ce se întîmplă astăzi la noi cu întrunirile noastre publice, cu agitațiunile noastre, cu ideile noastre de mărire s'au întîmplat și în altă țară, și atunci, în acea țară, acei cari erau mai înflăcărați, cari vorbeau de libertate și de unire, erau sprijinitorii politicei rusești și erau sprijiniți de Rusia.

Intrebați astăzi pe poloni dacă binecuvintează pe aceia cari au făcut politica atunci și dacă nu-i blastămă.

Vorbea d. Brătianu de suferințele sale la Senat; suferințele sale sînt ușor de lecut. Suferințele d-sale sînt suferințele unui om nehotărît, care este obligat să ia o hotărîre. Incercați, d-le ministru, și luați odată o hotărîre și veți vedea că toate suferințele d-voastre au să dispară; și nu uitați preceptul lui Horatîu: Cine nu știe să se opună clamorilor unei mulțimi rătăcite, acela nu este un om întreg.

O voce: Starea de asediu.

D. *P. P. Carp*: Să nu mai uitați încă și un alt adagiu latin: Cine se lasă să fie purtat de soartă e condus de dînsa; cine rezistă e tîrît. Doresc din tot sufletul meu, d-le Brătianu, ca evenimentele să te poarte, iar nu să te tîrască.

D. *Mihail Pherekyde. președintele Adunării*: D-lor, ședința e ridicată.

Sedințele din 15 și 16 Decembrie 1915.

C. STERE

*Domnule Președinte,
Domnilor Deputați,*

M'am hotărît să iau cuvîntul numai după o grea luptă sufletească. Parlamentul nu este un cenaclu de discuțiuni academice, ci o arenă de luptă, și eu nu-mi fac iluziune asupra mijloacelor mele de a înrîuri hotărîrea d-voastră. Să vorbesc pentru istorie? Pentru ca în Analele parlamentare să fie înregistrată și o notă discordantă? Istoria acestor cumplite vremuri se va opri asupra altor voci, mai autorizate decît a mea. Să caut un succes de tribună?

D. A. C. *Cuza*: Imposibil! (Mare ilaritate; aplause).

D. C. *Stere*: D-lor, este în adevăr imposibil. Cu acest prilej însă, pentru prima oară de cînd sînt în Parlament împreună cu d. *Cuza*, îmi permit să-i adresez două cuvinte:

D-le *Cuza*, de zece ani mă abimați, mă atacați...

D. A. C. *Cuza*: Unde?

D. C. *Stere*: În presă, la întruniri publice, la cursuri. Onorata Adunare poate constata că n'ați luat odată cuvîntul fără să mă onorați cu invective și insinuări. Nu v'am răspuns niciodată.

D. A. C. *Cuza*: Fiindcă erai vinovat.

D. *Mihail Pherekyde*, *președintele Adunării*: N'aveți cuvîntul d-*Cuza*.

D. C. *Stere*: D-le *Cuza*, n'am să justific eu pentru ce nu ți-am răspuns; dar ai toată latitudinea, după ce voiu vorbi, să reiei firul..... (D. *Cuza* intrerupe).

D. *Mihail Pherekyde*, *președintele Adunării*: D-le Cuza, ești dator respect Adunării.

D. *General D. Lambru*: Ce va să zică școala aceasta; aici nu e cafenea! (Sgomot mare; întreruperi).

D. *Mihail Pherekyde*, *Președintele Adunării*: D-le Cuza, ești dator respect Adunării. D-le general Lambru, binevoști a nu întrerupe și d-voastră.

D. *General D. Lambru*: Am tăcut. (Ilaritate).

D. *Luca Elefterescu*:.... (Întrerupe).

D. *Mihail Pherekyde*, *președintele Adunării*: Am eu misiunea menținerii ordinii, și nici d. Luca Elefterescu, nici d. general Lambru, (Ilaritate; aplause).

D. *Stere* are cuvîntul singur. (Ilaritate).

D. *C. Stere*: Și, d-lor, vă pot asigura că după ce d. Cuza va relua din nou, cum am spus, firul preocupărilor sale, n'am să-l distrag prin nici un cuvînt și prin nici un gest. Pot invoca, d-lor, o activitate parlamentară destul de lungă. În cei 15 ani de zile am luat rar cuvîntul și numai cînd credeam că pot susține o idee, că pot fi util; niciodată n'am manifestat zelul de gladiator, și m'am ferit de personalități și de polemici zadarnice.

Dar, d-lor, odată ce această discuțiune aci a fost acceptată, nu pot tăcea, n'am dreptul să tac. Da, n'am dreptul să tac, chiar de a-și fi dintre cele șapte și jumătate milioane de Romîni din Regat singur de părerea mea. Oricît de puțin autorizat e glasul meu, el e singurul astăzi, care poate parveni pînă la această încălțată, dintr'un cimitir de două milioane de suflete romînești. Și, oricare ar fi hotărîrea d-voastre, și acest glas trebuie să răsunе aci.

D. *C. Iarca*: Foarte bine.

D. *C. Stere*: Trebuie să răsunе pentru viitorul nostru, pentru conștiința noastră a tuturor, chiar dacă s'ar deschide numai o perspectivă seculară despre care v'a vorbit acum cîteva momente

G. *Diamandi*.

Și un condamnat la moarte are dreptul la ultimul cuvînt.

D. *A. C. Cuza*: Ești condamnat la moartea civilă. (Rîsete).

D. *Em. Culoglu*: E foarte adevărat ce spune: e vocea Basarabiei, care vorbește printr'însul. (Întreruperi, zgomot).

D. A. C. *Cuza* : Nu e și cimitirul Ardealului! (Mare zgomot).

D. *Mihail Pherekyde*, *președintele Adunării* : Vă rog respectați cuvîntul oratorului, respectați libertatea tribunei, lăsați pe d. Stere să-și exprime părerea personală a d-sale, măcar că e contrarie cu a d-voastră.

D. A. C. *Cuza* : Să nu vorbească în numele Basarabiei. Ce a căutat în Ardeal?

D. *Mihail Pherekyde*, *președintele Adunării* : Nu ai cuvîntul, d-le *Cuza* ; dumneata turburi ordinea în această Adunare. D. Stere are cuvîntul.

D. C. *Stere* : Eu nu v'am vorbit ca fiind personal condamnat la moarte, dar dacă prin hotărîrea d-voastre ar fi să puneți pecetia pe un mormînt încă rău închis, atunci, d-lor, nu puteți să nu ascultați acest glas, fie măcar pentru ca să dați dovada că hotărîrea d-voastre n'a fost luată din patimă, ci după o dreaptă judecată, cîntărind totul, luminînd totul ; fie d-lor, numai pentru ca și ei se înțelegă că destinul, și nu uitarea, nu indiferența, n'a voit reînvierea, chemarea lor la viață.

D. C. *Iarca* : Foarte bine.

D. C. *Stere* : Să nu fie până și uitarea singurului deputat român, care în nemernicia lui, din întimplare, face parte din această Cameră.

D. C. *Iarca* : Protestez, mai sînt și alții.

D. *Barbu St. Delavrancea* : Da, e adevărat.

D. C. *Stere* : Zic singurul deputat român născut din acelaș lut cu ei, și care nu poate, acum, cînd se discută soarta neamului întreg, să nu-și spună cuvîntul. Fie măcar pentru ca acest cuvînt să rămîna ca o simplă inscripție funerară, spre amintirea pioasă a urmașilor, și să fiți siguri, d-lor, oricît de gros ar fi zidul ce ne desparte, și prin inerția de ganit răsbate, măcar ca o șoaptă, fiecare cuvînt care afirmă străvechile legături. - Pentru acei în cari, chiar după hotărîrea d-voastre, încă nu se va stinge ultima nădejde, pentru acei în cari se va sbate și sub piatra de mormînt îndărătnicul dor de viață ; pentru aceia—nu puteți să nu mă ascultați, cu oricîtă dușmănie m'ați privi.

D-lor, nu mă va opri amorul propriu de a vă cere o îngăduială. Am să pă spun tot cugetul meu fără rezerve, dar vă asi-

gur și fără patimă, fiindcă, d-lor, cum am spus, nu vorbesc numai pentru a concentra câteva clipe atențiunea d-voastre asupra persoanei mele. De altfel și fără să fi vorbit, un an jumătate numele meu a fost obiectul atîtor exerciții de retorică și de polemică, și eu măcar prin presă nu am simțit trebuința să intru în polemică. Am susținut cu pasiune credințele mele, cu pasiune dar fără patimă.

D. *Julian Vrăbiescu*: Nu ați explicat un lucru....

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării*: Nu aveți cuvîntul d-le Vrăbiescu.

D. *C. Stere*: D-le Vrăbiescu, aveți puțină răbdare.

D. *A. C. Cuza*: Sintem nerăbdători.

O voce: Nici vizita Țarului la Constanța.

D. *C. Stere*: D-lor, vorbesc fără patimă, fiindcă nu-mi perd până într'atîta judecata obiectivă, ca să nu-mi dau seama că în fondul divergențelor noastre zace o singeroasă tragedie, care de atîtea ori a pus față în față diferitele năzuinți ale acestui neam. Și vă asigur, d-lor, că dacă aș crede că aceste năzuinți sînt incompatibile, atunci poate m'aș resemna să tac. Dar cîtă vreme socot că totul atîrnă dela o orientare greșită, d-voastre puteți pune la o parte, și veți pune, cuvintele mele, dar să-mi lăsați măcar acea mîngiere, că mi-am făcut ceia ce cred eu—și nimeni altul nu poate înlocui aci conștiința mea—ceea ce cred eu că este datoria mea.

D-lor am spus că totul, după părerea mea, atîrnă dela o orientare greșită.

D-lor, față de grozava catastrofă a războiului mondial, față de această năprasnică ciocnire de forțe istorice, care poate fi firul conducător în acest labirint, pentru noi, Romîni? Simpatie pentru vre-o grupare de beligeranți? D-lor, simpatia adeseori este oarbă. Ea izvorăște, cum a spus amicul Diamandi, cîte odată din adîncul inconștientului. D-sa a clasat pe d. Carp, din acest motiv, printre Junkerii germani. Nu știu dacă nu m'a clasat și pe mine printre Junkeri.

D. *Barbu St. Delavrancea*: Foarte bine v'a clasat.

D. *C. Stere*: Poate d. Diamandi, printre revoluționarii cari

luptă pentru principiile revoluțiunii franceze îl clasează și pe d. Nicu Filipescu?

Dacă ne vom conduce însă de simpatii internaționale, fatal ne vom despărți; nu vom putea ajunge la unitatea conștiinței naționale. De asemenea nu putem lua asupra-ne rolul unui juriu, pentru a decerne cununi și premii de virtute marilor națiuni europene.

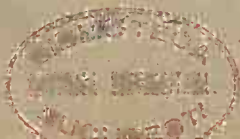
Războiul e o jertfă grozavă, și nimeni nu-l duce pentru a răsnăli o națiune care se conduce bine, sau pentru a pedepsi pe alta care se conduce rău.

Nu, d-lor, este o premiză dela care nu vă puteți abate; căci pentru o națiune ea însăși constituie scopul suprem: viața ei, dezvoltarea ei. Ea este—o spun barbarii teutoni—scopul în sine. Ea nu poate servi ca mijloc pentru nici un alt scop, oricât l'ați crede de superior.

Și pentru națiunea românească, care este una și singură—in ciuda istoriei, în ciuda hotarelor, în ciuda formelor politice,—ea este singură scopul suprem, și numai ea trebuie să cîntărească în cumpănă, dacă trebuie din nou însîngerat trupul națiunii noastre, tăiat de plugul istoriei în patru, și de atîtea ori însîngerat pentru alte neamuri.

D-lor, dacă așa este, din aceste permize rezultă alte două principii conducătoare: Națiunea românească nu a reușit să creeze un organism politic propriu, decît aci între Carpați și Mare, aceasta este suprafața de consolidare. De aci poate numai pleca acea evoluțiune care să acopere noțiunea etnică a românismului cu noțiunea politică a Statului român. Nu ne este ertată deci nici o politică, nici o intervențiune în războiu, care ar putea compromite Statul acesta rezultat din frămîntări milenare, din nenorociri negrăite pentru toate generațiunile ce s'au stins până acum, și singura nădejde pentru cele cari bat la poarta vieții.

În al doilea rînd, dacă istoria ne-a despărțit, nu putem admite vreun particularism românesc. Dacă v'am cerut să-mi dați atențiunea ca singurul care poate vorbi pentru cele două milioane de suflete românești, din noaptea tăcerii, totuși nu voi vorbi în numele vreunei politici basarabene, cum cred că nimeni nu are dreptul de a vorbi din punctul de vedere exclusiv al unei

1978
= 200 44233 =

politici ardeleni. Nu există decît o singură politică : politica idealului românesc integral, fără renunțare și fără uitare. (Aplauze pe băncile majorității).

A! Kilometrii pătrați! Număr de populație, Romîni umili sau mîndri? Nu putem pleca la luptă pentru ideal începînd cu trecerea de teritorii romînești, renunțînd pentru vecie la vechiul pămînt strămoșesc. (Sgomot; întreruperi).

D. *Barbu St. Delavrancea*: Le-ați făcut d-voastră teoria cea funestă.

D. *C. Iarca*: Teoria cea bună.

D. *Barbu St. Delavrancea*: Da, să vindeți grîne. (Sgomot; întreruperi).

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării*: D-voastră cari sînteți dintre oratorii cari veniți la tribună, respectați dreptul celui care este la tribună.

D. *Barbu St. Delavrancea*: D-le președinte, n'am întrerupt niciodată pe d. Stere.

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării*, Dar îl întrerupeți în acest moment.

D. *Barbu St. Delavrancea*: Și la dreapta și la stînga, și înainte și înapoi! (Sgomot mare).

D. *C. Iarca*: Neamul întreg. (Întreruperi).

D. *Barbu St. Delavrancea*: Neamul, pentru d-ta, este moșia d-tale. (Sgomot; întreruperi).

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării*: D-le Iarca, vă rog a vă stăpîni această emoțiune; d. Stere singur are dreptul de a vorbi.

D. *C. Stere*: D-le Delavrancea, spui că nu mă întrerupi, dar să fii drept și să-ți dai seama cît îmi este de greu de a-mi îndeplini sarcina, dacă mă împiedici să vorbesc pentru o teorie pe care nu o cunoști încă.

D. *Victor Ionescu*: O știm; este cea dela Brașov.

D. *A. C. Cuza*: Dela telegrama Contelui Czernin.

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării*: N'aveți dreptul să vorbiți.

D-le Stere, binevoiti a continua.

D. *V. Sassu*: D-le Cuza, ești profesor de universitate.

D. A. C. *Cuza*: De aceia dau lecții. (Ilaritate).

D. G. *Diamandi*: Omul acesta, oricare i-ar fi părerile, este sincer și trebuie ascultat. (Aplauze prelungite; sgomot; protestări).

D. *Luca Elefterescu*: De ce n'ați respectat și părerea d-lui *Moldovanu*? (Sgomot; protestări).

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării*: Mă rog, d-lor deputați, eu sînt mîhnit că apelul care s'a făcut ca să respectați situațiunea dureroasă a colegului nostru nu e ascultat de toți d-nii deputați. Sînteți datori să respectați cuvîntul; d-voastre cari reclamați acest respect... (Sgomotul continuă).

D-lor deputați, n'am putut auzi cele zise de d. *Miclescu*, însă sînt în mirare cînd toți d-voastre reclamați libertatea tribunei și fiecare o voiți pentru d-voastră, nu o respectați și pentru alții. (Aplauze puternice). Vă rog, d-lor, să arătați că respectați libertatea tribunei; vă rog, d-lor, arătați acest respect libertății tribunei. Oratorul singur are cuvîntul.

D. *Stere* e rugat să continue.

D. *Victor Ionescu*: Trebuia aci să vorbească, nu la Brașov; nu să se ducă la Brașov să inducă în eroare pe frații noștri și să le spună minciuni. (Intreruperi; sgomot).

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării*: D-le *Ionescu*, nu ai dreptul să răpești cuvîntul d-lui *Stere*.

D. *Victor Ionescu*: Aci să fi vorbit, nu la Brașov. Și acum nu mai putem să ascultăm pe acest monstru. (Mare sgomot).

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării*: D-le *Ionescu*, d-voastră voiți să mă învingeți cu puterea plămînilor. Aceasta e lesne, dar sgomotul nu este un argument.

D. *Victor Ionescu*: D-le Președinte, din toate puterile mele, și cu toată puterea plămînilor mei, cu puterea sentimentelor mele de romîn, vreau să spui adevărul.

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării*: Trebuie să aveți respect de liniștea Adunării, și nu aveți dreptul s'o turburați și să faceți dezordine.

D. *Victor Ionescu*: Vom vorbi și dela tribună.

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării*: Eu sper, d-lor

deputați, că veți face tăcere. D-le Stere, aveți cuvîntul, vă rog să continuați.

D. C. Stere : D-lor deputați, în starea sufletească în care am luat cuvîntul, vă asigur că nu mă dor cuvintele neparlamentare, cari mi s'au adresat, mă doare gîndul că, urmînd așa înainte, îmi veți face cu neputință să duc până la capăt această povară.

D-lor, sînteți stăpîni pe hotărîrea d-voastre. Pentru ce nu mă lăsați să vorbesc? Aveți d-voastre înși-vă îndoiala de convingerile d-voastre? Să mă credeți, poate cel mai dureros caz de conștiință pentru mine s'a născut din izolarea în care trăesc de atîta vreme. Ați auzit, d-l Diamandi a spus că aproape s'au rupt relațiunile între noi, vechi prieteni. Ce credeți d-voastre? E ușor unui om să ducă această viață, ori-cine ar fi el? Dar dacă un demon nu-mi îngăduie popularitatea ce aş putea atît de ușor cîștiga prin cîte-va tirade și cîte-va poze—un demon care mă stăpînește cum îl stăpînea pe Socrate—demonul convingerei. —a cărui tiranie îmi impune cuvintele ce vi le spun? Puteți să le apreciați cum voiți, dar cu ce drept voiți să mă puneți în imposibilitatea de a vorbi?

Am căutat să pun la o parte toate chestiunile personale care ar fi putut să învenineze această discuțiune. Imi aruncați călătoria în Ardeal, telegrama Contelui Czernin ; am crezut că este mai bine, pentru demnitatea acestei discuțiuni, de a nu atinge această chestiune.

D. Barbu St. Delavrancea : Dar de ce?

D. C. Stere : Fiindcă nu este importantă persoana mea, d-le Delavrancea ; dar n'am ce face, să vorbesc deci și veți vedea că am avut dreptate de a nu voi asemenea discuțiuni.

D-lor, fac ca George Diamandi, pun la o parte planul cuvîntării mele, și voi încerca să lichidez și această chestiune ca ultimă încercare, de a vă sili să-mi dați ascultare, nu mie, după cum v'am spus, ci glasului, care vorbește prin mine de dincolo, din pămîntul românesc în care m'am născut.

D-lor, în vara trecută eu am trecut de două ori granița. Prima oară înainte de declararea de războiu, prin urmare și înainte de consiliul de Coroană. Declarațiunea de războiu m'a surprins la Vlena, împreună cu primul președinte al Curții de apel din Iași,

d. Burada. Dimineață am citit în *Neue Freie Presse* știrea despre declararea de războiu, și la ora 1 am fost în tren; am venit în țară, în seara zilei consiliului de Coroană; nu am mai întâlnit, n'am văzut, de la data declarării de războiu, pe nimeni dintre Romîni din Ardeal.

Dar înainte am întâlnit doi, trei dintre ei. Am vorbit despre eventualitatea războiului. Am vorbit și despre speranțele Romînilor. Dar despre un singur lucru n'am vorbit și nici nu am putut vorbi. Nu am vorbit și nu am putut vorbi cu Romîni rezerviști: să dea ascultare ordinelor de chemare sub arme și să plece la războiu. Nu am vorbit și nu am putut să vorbesc pentru un motiv foarte simplu. Nu am găsit un singur romîn care să-mi fi spus în momentul acela, că ar fi așa ceva în intenția lui. D-lor, e ușor de a arăta că astfel de îndemnuri din parte-mi s'au putut năzări în imaginația oamenilor lipsiți de simțul realității.

D. Gr. Vericeanu: D. deputat Manolescu a afirmat că a-ți spus d-voastră în tren.

D. C. Stere: D-lor, eu vă spun deocamdată despre ce n'am vorbit și vă rog să judecați d-voastră înșivă, dacă contrariul e de domeniul posibilității,

Cum? Să nu răspundă la apel rezerviștii, să nu meargă acei flăcăi romîni la luptă? Dar aceasta ar însemna o revoluție. Revoluțiile însă nu se improvizează.

Au plecat la războiu Sirbii, și de multă vreme se pregăteau; ani de zile acțiunea lor politică avea în vedere acest războiu.

Propagandă, conspirații, „Narodna Odbrana“, atentatul dela Sarajevo.

Și, totuși, ați auzit că rezerviștii sîrbi din Austro-Ungaria să nu fi răspuns la apel?

Au fost poate cazuri excepționale, izolate, de dezertare; acelea au fost și la romîni.

Italia de asemenea a intrat în războiu: Iredenta italiană a desfășurat o acțiune vie de demult. Ați auzit d-voastre iarăși că rezerviștii italieni n'au răspuns la apel sau că au putut face revoluție?

Dar în Alsacia și Lorena d-lor, ați auzit că nu s'a răspuns la apel, că s'a făcut revoluție ?

S'a vorbit despre un regiment ceh care s'ar fi predat prea ușor.

Dar ați auzit că, cu tot apelul Marelui Duce Nicolae către popoarele subjugate ale Austriei, că vreunul a dezertat în massă ?

Dar se poate lucrul acesta ? E cu puțință oare, măcar din punctul de vedere pur tehnic, în condițiunile în care se face o mobilizare ?

Dar mai mult : în momentul acela în care eu am fost în Ardeal, înainte de războiu, înainte de Consiliul de Coroană, care era starea mintală, și dincolo și aici ? Putea fi măcar vorba, puteam avea măcar prilejul de a discuta lucrul acesta ? Dar uitați d-voastre că abia câteva săptămîni înainte de război a căzut victima unui atentat Principele moștenitor Frantz Ferdinand ? Nu vă aduceți aminte cîte speranțe erau legate de acest Principe ? Și credeți d-voastre că dela momentul în care a fost scrisă „Gross Oesterreich“—carte pentru publicarea căreia au contribuit și unii conducători ai Federațiunii Unioniste de astăzi—că din momentul cînd a apărut Gross Oesterreich și până la declararea de război s'a schimbat într'atîta starea sufletească în Ardeal, încît flăcăii așteptau un semnal dela mine pentru că să facă revoluție ?

Dar aici în țară ce stare sufletească predomina în momentul izbucnirii războiului ?

D-lor, nu voiesc să scap prin tangentă,

Vă mărturisesc, nu am avut prilejul de a vorbi cu nimeni despre astfel de lucruri.

Dar presupun că cineva mi-ar fi sugerat ideia unui apel de nesupunere la ordinul de mobilizare. Numai într'un caz așa fi primit astfel de sugestie : Dacă știam că în 24 de ceasuri armata romînă e în Ardeal. Ori puteam eu crede acest lucru ? Putea cineva crede acest lucru ?

În fața d-voastre d. Iorga a citit eri documente din care rezultă că încă multă vreme ați vorbit despre neutralitatea leală, definitivă sau neutralitatea provizorie.

Dar, în sfîrșit, d-lor, nu conduc eu soarta statului romîn, căci dacă l-ași fi condus, sau dacă ași fi avut atîta trecere pe lingă

d-voastre, nu eram, de sigur, silit să vorbesc în această atmosferă.

Fapt este că nu a intrat în război România nici până azi. Și cum credeți d-voastre că unui român i-ar fi fost iertat atunci să îndemne pe flăcăii de peste munți la nesupunere, ceea ce putea duce numai la jertfe inutile, că eu ași fi în stare să-i îndemn... (Sgomot).

O voce: De ce? De răscoale inutile e vorba aci? (Sgomot; intreruperi).

Altă voce: Nu este vorba de aceasta. Nu se vorbește de răscoale. Ți se reproșează, d-le Stere, că ai fi îndemnat pe românii de dincolo să meargă la război. (Sgomot; intreruperi).

Alte voci: Ai auzit d-ta? Erai acolo când a spus aceasta? (Sgomot; intreruperi).

D. C. Stere: V'am vorbit foarte clar.

D. Barbu St. Delavrancea: Da! Clar de tot!

D. Mihail Pherkyde, președintele Adunării: Bine voiți a asculta, vă rog.

D. C. Stere: V'am spus, d-lor, că nu am spus nimănui să meargă la război, și nu am spus nimănui, fiind că nimeni nu mi-a vorbit despre puțința nesupunerii. D-lor, am să vă dau și o dovadă: pun la dispoziția d-lui Filipescu o telegramă.

D. Barbu St. Delavrancea: Dar d. Nicu Filipescu e senator.

O voce: Dar e șef de partid.

D. C. Stere: O telegramă, din care se va vedea care era starea sufletească, în acel moment, nu în țară, dar și în Ardeal. Am primit această telegramă de la un fruntaș român, un om cărui a o viață întreagă s'a închinat și d. Leonte Moldovanu și care este un amic al d-lui Nicu Filipescu. Omul acesta,—cu care nu m'am putut întilni, deși l'am căutat, nu pentru ca să-i dau îndrumări, dar ca să am un sfat de la el,—îmi telegrafiază, la data pe care o puteți reconstrui din faptele relatate:

„Informațiunile franceze și rusești sînt cu desăvîrșire mincinoase. Germanii și austriacii progresaază în toate direcțiunile.
„Germanii au respins la Metz 10 corpuri franceze și au luat 10.000
„de prizonieri. Austriacii au repurtat o mare victorie la Krasnic
„și au luat 3.000 prizonieri. Nemții au tunuri de asediu cari dă-

„rîmă toate cetățile. Victoria germanilor și austriacilor e asigurată. Te felicitiez pentru articolele tale favorabile Austriei și Germaniei...

D. *Barbu St. Delavrancea* : Acelea din *Universul*.

D. *C. Stere* : „E momentul pentru romîni să pornească la război împotriva Rusiei“...

Față de starea sufletească ce rezultă din acest text, mai aveam eu nevoie să îndemn pe Romîni să răspundă la ordinul de mobilizare ?

La ce, dar, se reduce legenda că eu am trimis pe cei 600,000 de romîni. Nu, d-lor !

Am vorbit cu cei doi sau trei romîni asupra perspectivelor ce le-ar deschide eventualul război, și atîta.

D-lor, această primă călătorie am făcut-o cu trenul. Am plecat prin Burdujeni și m'am întors în ziua Consiliului de Coroană, prin Predeal. Cu o lună mai tîrziu, e adevărat, că am mai trecut granița.

D. *Victor Ionescu* : Cu automobilul.

D. *C. Stere* : Da, cu automobilul, și de data aceasta sînt și mai bine înarmat.

D-lor, într'o zi, d. Frățilă, profesor la liceul din Galați, mi se pare și actual senator, mi-a comunicat că un fruntaș român care nu poate trece granița, ține numai decît să mă vadă și că mă așteaptă la Brașov. Am crezut de datoria mea să răspund la această invitare, și, împreună cu colegul meu de la Universitatea din Iași, d. Dr. Slătineanu, am luat un automobil de piață, nu era automobilul ministerului de interne,—d. ministru de interne știe să apere granița de un om primejdios ca mine,—am plecat la Brașov, am stat două ore, după care m'am întors înapoi. Toate aceste fapte le puteți controla.

De data aceasta nici macar n'am vorbit de atitudinea romînilor din Ardeal, ci mi s'a dat de către fruntașul român o însărcinare pe care am îndeplinit-o. Și d-lor, nu vedeți la urma urmei împotriva a ce fel de învinviri eu trebuie să mă apăr ?

D. *Gr. Vericeanu* : Ce însărcinare ți s'a dat ?

D. *C. Stere* : La aceasta nu răspund.

D-nii Nicu Filipescu și Take Ionescu pot ori cînd afla ce în-sărcinare mi s'a dat.

Dar nu vi se pare, d-lor, că astfel de învinuiri trec peste li-mitele dreptei judecăți. În adevăr, dacă n'ar exista pentru istoricul viitorului alte documente decît debaterile Parlamentare, discursurile de la întruniri publice și articolele de presă, el ar fi putut crede că în momentul de față trăește în România un supra-om, căruia îi este suficient să facă un gest pentruca să a-prindă țara Romînească dela Dorohoi la Severin; care, cum s'a exprimat un orator elegant, s'a pregătit împletind coșuri la ocnă pentru ca să ajungă geniul rău al unui șef de partid și prim-ministru în țară, sugerîndu-i toate reformele, și de la cuvîntul căruia atîrnă ca 600,000 de flăcăi ardeleni să plece la războiu sau să dezerteze în massă!....

Ei bine, d-lor, de aceia nu am vrut să discut aceste fantastice învinuiri, așa de monstruoasă mi s'a părut această concepție.

Ce vreți d-voastre să deduceți din toate acestea, că eu sînt singura piedică pentru realizarea idealului național, așa cum îl înțelegeți d-voastre? (Aplauze, sgomot). Și ca să nu scăpați acest ideal nu mă lăsați măcar să vorbesc?

Așa dar, am isprăvit cu legenda pentru care sînt înfierat de un an și jumătate. Și veți recunoaște că nici nu s'ar fi putut naște astfel de legendă, dacă nu mi s'ar fi făcut fără voe un prea mare omagiu.

D. A. C. *Cuza*: Dar cu telegrama lui Czernin, cum e?

D. C. *Stere*: Bine, d-le *Cuza*, să-ți vorbesc și de acest lucru.

Din fericire, d-lor, nu sînt om de Stat, așa că pot să răspund la întrebare.

Ar fi inadmisibil ca un om de stat să divulge conversațiile avute cu diplomații, orice s'ar întimpla în urmă. Ați auzit d-voastre de pildă, ca d. Sasonov să fi dat publicității convorbirile din Potsdam?

Sînt convîns că un adevărat om de Stat nici în România n'are să divulge conversațiunile pe cari le-a avut cu diplomații străini. Altfel s'ar feri lumea de noi. Dar în cazul meu lucrul e foarte simplu. Cînd a venit contele Czernin în țară, la putere era guvernul de colaborare. Și atunci cum mi-a spus Dl. Take Ionescu,

d-sa l-a sfătuit pe contele Czernin să facă cunoștință cu unii oameni politici din opozițiune și că, în afară de șeful partidului liberal ar fi recomandat d. Take Ionescu, nu e așa ?

D. *Take Ionescu*: Exact.

D. *C. Stere*: Să facă cunoștință numai cu doi oameni politici liberali, unul pentru rolul pe care îl joacă în politica internă a țării, d. Emil Costinescu, și altul pentru ideile lui, în ce privește directiva noastră politică.

D. *Take Ionescu*: Nu pentru aceasta. Imi dai voe să mă explic? Toată lumea știe că contele Czernin venise în România, între altele, cu misiunea să îndrepteze relațiunile dintre România și Austria și să ne dea speranță de o altă tratare a Românilor din Ungaria. Cum știam că d. Stere se ocupă mult de această chestie și era în relațiuni cu mulți români din Ardeal....

D. *Barbu St. Delavrancea*: Înainte de război ?

D. *Take Ionescu*: Sub guvernul de colaborare ; a spus-o d. Stere. Atunci i-am spus contelui Czernin că-l sfătuesc să facă cunoștință cu d. Stere.

D. *C. Stere*: Am înțeles, că-am fost recomandați prin opoziție cu d. Emil Costinescu, a cărui însemnătate în politica internă se recunoștea. Dar, în sfârșit chestia se reduce la acelaș lucru.

D. Czernin mai târziu, în adevăr, a făcut cunoștință cu mine, am avut câteva conversațiuni, nu așa de numeroase. În urma călătoriei mele la Brașov am avut prilejul să discutăm cu contele Czernin asupra celor ce credeam că ar putea influența în bine opinia publică românească. Și atunci, d-lor, am spus categoric— vedeți că nu sunt bărbat de Stat, pot divulga—că numai o schimbare în politica ungarilor față de români ar putea influența opinia noastră publică.

O voce: Cine v'a dat mandat să vorbiți.

D. *C. Stere*: Nu am avut nici un mandat. Și peste 2—3 luni în urma acestei conversațiuni, contele Czernin, a avut amabilitatea să-mi trimeată o telegramă la Iași, în care mă ruga să vin în București spre a avea o întrevedere. La întâlnire d-sa mi-a arătat scrisorile ce s'au schimbat între contele Tisza și unii fruntași români—, scrisori cari peste puțin au fost publicate de toate ziarele.

Atita d-lor.

Am crezut că nu trebuie să ocup opinia publică cu gesturile și faptele mele. M'ați silit să vă întrețin de toate aceste nimicuri, sper că acum îmi veți da posibilitatea să vă spun singurul lucru, pe care voui să-l spun; și care e de datoria mea să-l spun.

Rog pe d. președinte să-mi acorde 5 minute.

— Ședința se suspendă pentru 5 minute.

— La redeschidere :

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării* : D. Stere are cuvântul în continuare :

D. C. *Stere* : Am spus la începutul cuvântării mele că pentru fiecare națiune nu poate fi altă directivă în politica internațională decât interesul ei, ea însăși e un scop suprem și nu poate fi subordonată ca mijloc nici unui alt scop, de aci rezultă că în acțiunea noastră internațională trebuie, înainte de toate, să asigurăm Statului român posibilitatea de a-și îndeplini misiunea, iar pe de altă parte să afirmăm *integralitatea* idealului nostru național.

D-lor, un popor poate să fie prigonit de soartă, poate să fie oprit, poate să fie pus la grele încercări, dar cît trăește încă sufletul său, el poate nădăjdui mîntuirea.

Cînd însă el se resemnează la știrbirea individualității sale— orice perspectivă de mărire e zadarnică—, el singur se condamnă la înfrîngere.

Ni se impune, dar, să studiem eventualitățile acestui război, mai întii din punctul de vedere al Statului român, pe urmă din punctul de vedere al idealului național integral.

D-lor, d. *Diamandi* v'a vorbit în cunoștință de cauză, cum a afirmat d-sa, despre stările interne din Rusia, dar cred că d-sa va recunoaște că sunt cel puțin tot așa de bine informat ca și d-sa.

De altminteri, d-lor, oricine își poate da seama ce însemnătate are pentru noi participarea Rusiei la războiul mondial.

Dacă sîntem unanimi în ce privește revendicările naționale, modalitățile de realizare pot ridica, fără indoială, multe probleme; se poate discuta oportunitatea sau prioritatea unor anumite revendicări, dar nici odată nu poate o națiune cu putere de viață renunța la integralitatea idealului său național.

Dar în ce privește oportunitatea și prioritatea nu le poate determina decât situația internațională. De ea trebuie să ținem seamă pentru a vedea ce putem realiza din aspirațiunile noastre, rezervându-ne toate posibilitățile viitorului.

Din acest punct de vedere, ce situație ne va crea victoria Rusiei ?

Rusia victorioasă, înseamnă Galiția anexată. A și fost împărțită în timpul recentei ocupațiuni în trei gubernii. Victoria Rusiei, înseamnă în al doilea rînd, Constantinopolul și Strîmtorile în posesiunea ei.

Bărbații de Stat ai Rusiei au precizat cu toată claritatea dorită această revendicare, și li s'a recunoscut de către ceilalți aliați dreptul de a-și stabili dominațiunea asupra „Mării Rușești.”

De altfel, d-lor pentru oamenii de Stat, cari cu mult înaintea acestui război urmăreau desfășurarea evenimentelor, nu poate fi aci nici o îndoială.

Vă atrag atențiunea asupra unei singure lucrări, care e publicată și în limba franceză : Cartea d-lui Goriainov asupra strîmtorilor.

Acum 4 ani un bărbat însemnat de Stat care a condus odată politica externă a Franței, d. Hanotaux, a scris și o prefață la această carte.

Și, d-lor, cu rezerva pe care trebuie să și-o impună un om de Stat, d. Hanotaux a spus acolo că azi stăpînind canalul de Suez, Anglia poate renunța la strîmtori și Constantinopol în favoarea Rusiei. Cum spune d-sa foarte frumos, Ferdinand Lesseps de sigur că nici nu a bănuț că săpînd istmul dela Suez, el scria codicilul la testamentul lui Petru-cel-Mare.

Va să zică iată Rusia, dela brațul Chilia, dealungul Prutului, pînă în Galiția. Rusia la Dardanele și la Constantinopol. Mai mult,—cum de curînd s'a declarat cu toată solemnitatea—poporul bulgar, în răstimp, s'a dovedit nedemn de libertatea lui, răscolindu-se împotriva emancipatului său. Bulgaria astfel e amenințată să ajungă un simplu hinterland, pentru a asigura stăpînirea Bizanțului și a strîmtorilor. Va să zică, Rusia, pe toată lungimea Dunărei, pînă la granița Serbiei și pînă la Porțile de fier.

Un prieten, care a scris la începutul acestui război despre însemnătatea strimtorilor pentru România, în fața revendicărilor Rusiei s'a consolatat făcînd o revoluțiune geologică, pentru a da deschidere Mării Negre în sus, pe Dunăre, înspre Porțile de fier. Dar astăzi este nevoie de o altă revoluțiune geologică, ca în caz de victorie rusă, acel drum să ne fie deschis, nu mai știu pe unde. Astfel, d-lor, România e cuprinsă, ca o simplă enclavă în mijlocul imperiului rusesc, păstrînd un contact cu apusul numai prin Ungaria înduşmănită.

D-lor, care credeți că e soarta Romîniei în acest caz? Care poate să fie viitorul ei?

S'a vorbit aci de Panslavism. D-lor, aci d. Diamandi are dreptate, nu panslavismul e o primejdie.

Să vă gîndiți la raporturile speciale din sînul rasei slave. Pecînd pentru rassa latină găsim națiuni mari: francezi, italieni, și chiar portughezii și spaniolii, au putut să colonizeze un continent întreg, al Americii-de-Sud, pe cînd la rassa germană asistăm chiar azi la lupta crîncenă între anglo-saxoni și teutoni; slavii însă, în afară de ruși, sînt cele două mici popoare quasi-independente—bulgarii și aproximativ jumătatea poporului sîrb, iar ceilalți alcătuiesc numai mici grupări etnice, cuprinse în sînul imperiului Habsburgic. Și, d-lor, Rusia nu a voit să știe, înaintea de a se fi creiat această situație, nimic despre ideia slavă.

Unul din cei dintîi panslaviști, pe vremuri, sîrbul Kryzanicz, cînd s'a dus la Moscova, fiindcă din studiile învățaților etnografi germani a aflat despre existența rasei slave,—s'a dus să spună Țarului ce viitor poate avea panslavismul, a și fost imediat deportat în Siberia.

La Tanenberg cînd s'a produs marea ciocnire dintre germanism și slavism, au fost reprezentați moldovenii noștri, armatele moscovite lipseau.

Mai tîrziu cu mult, cînd unul din marii apostoli ai slavismului, profesorul Kostomarof, a întemeiat prima societate slavofilă în Rusia: „Ciril și Metodie“, ea a fost disolvată cu puterea armată și membrii ei au isprăvit vieța în închisori și în Siberia. Slavismul rus n'a împiedecat ca Rusia, de acord cu puterile germane, să strivească Polonia și să o împartă. Panslavismul rus

nu e decît panmoscovitismul, și acest lucru îl afirmă oficialitatea rusă cu cea mai mare francheță și sinceritate.

D-lor, marele Duce Nicolae a publicat trei manifeste care vor rămînea în istoria slavismului: manifestul cătră poloni, manifestul cătră ukrainieni, manifestul cătră popoarele slave din imperiul austriac. Polonilor le spunea că le promite autonomia națională sub sceptrul Țarului; ukrainienilor le spunea: sinteți un popor rus, veniți pe sinul nației mame; popoarelor slave din Austria le spunea: noi vă chemăm la viață sub scutul rusesc.

D-lor, dar a fost publicată și circulara ministrului Maclakof cătră guvernatorii din Polonia: ca să nu dea interpretare nepotrivită manifestului Marelui Duce Nicolae, căci situațiunea în Polonia rusească, în orice caz, nu poate fi modificată prin acel manifest. Pentru ukrainenii din Galiția instalarea guvernatorului general, contele Bobrinski, a însemnat desființarea tuturor școalelor ukraiene, desființarea societăților culturale, închiderea bibliotecelor, deportarea mitropolitului, Contele Septițki, și a sufraganilor săi, și până la tăgăduiala existenței chiar a poporului ukraiian.

Și, d-lor, cînd aveți în fața d-voastră, pe de o parte, un imperiu colossal care cuprinde 170 milioane suflete, și pe de altă parte, mici populațiuni slave care nici n'au avut puterea de a-și creia organisme politice proprii, să vă gîndiți, care poate fi idealul rusesc despre care a vorbit d. Carp ieri?

Și dacă Rusia victorioasă va ajunge în Galiția și va urma granița noastră până la brațul Chilia, va cuprinde și teritoriul de peste Dunăre în locul Bulgariei răsvrătite, va stăpîni și Constantinopolul, atunci vă dați seama, care poate fi pentru un bărbat de Stat rus singura politică rațională față de romîni? Ce-i dictează însăși rațiunea de Stat?

Savantul meu profesor, d. Missir, a spus în Senat: pentru noi, la urma urmelor, dacă nu putem stăpîni noi Constantinopolul, ori rușii, ori turcii, e același lucru.

Constantinopolul sub turci, Dardanelele în mîna turcilor au însemnat veacuri de vasalitate pentru Statul romîn. Dacă ne-am emancipat, ne-am emancipat atunci cînd valul turcesc a fost respins dela Viena și cînd puterea otomanilor a scăzut, abia

acum 35 ani. Și dacă veți pune o altă putere mai grozavă decît cum a fost vreodată puterea otomană, chiar din exemplul acesta nu vedeți care ar fi destinele noastre?

D. *N. Iorga* : Imi permiteți o întrebare de istorie?

D-voastră vă dați seama de un fapt? Întăiele noastre legături de vasalitate cu Turcii s'au făcut înaintea anului 1453, că turcii nu au cucerit Constantinopolul decît la anul 1453, ocupînd Bosforul și Dardanelele, și că în momentul acesta țara romînească era vasală Turciei de cel puțin 59 de ani, iar Moldova era intrată de cîțiva ani numai în sfera lor de acțiune politică.

D-voastră care posedați cunoștințe așa de întinse—să nu se supere d-lor în unele domenii, mai multe decît majoritatea colegilor noștri—să nu puneți baze cari sînt șubrede aserțiunilor d-voastre și cari ar putea să inducă în eroare.

D. *C. Stere* : Eu am învățat într'un liceu din Kișinău, și chiar din liceul acela istoria expansiunii turcești o cunosc destul de bine (D. *N. Iorga* întrerupe).

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării* : Regulamentul împiedică ca să substituiți dialogurile discuțiunii.

D. *N. Iorga* : Atunci nu permiteți nimănui întreruperi, după cum a-ți permis d-lui Arion să mă întrerupă ieri.

D. *C. C. Arion* : Tot nu ți-a trecut?

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării* : Nu am permis nimănui și nu permit nimănui ca să întrerupă. Vă rog să respectați regulamentul.

D. *N. Iorga* : Miine va fi o răfuială pe baza regulamentului.

D. *C. Stere* : Nu ași fi îndrăznit să contrazic pe d. Iorga, cînd e vorba de un fapt istoric. (D. *N. Iorga* întrerupe).

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării* : Va să zică, d-le Iorga, vreți să vorbiți singur? Nu aveți dreptul acesta.

D. *N. Iorga* : Ori e un regulament pentru toată lumea, ori nu e pentru nimeni.

D. *A. C. Cuza* : Mă unesc și eu.

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării* : E pentru toată lumea d-le Iorga.

D. *A. C. Cuza* : Mă asociez la această protestate a d-lui Iorga.

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării*: Oricît de însemnată e individualitatea d-lui Iorga, regulamentul trece înainte. Vă rog binevoiiți a respecta regulamentul.

D. C. *Stere*: D-lor, nici prin gînd nu mi-a trecut să contrazic faptele, de altfel elementare, enunțate de d. Iorga. Nu am voit să stabilesc succesiunea istorică, că întăi a căzut Constantinopolul și că pe urmă au venit Turcii.

Știe toată lumea, de pildă, pentruc Turcii au ținut așa de mult la Adrianopol în urma războiului balcanic. Turcii au trecut dincoace înainte de luarea Constantinopolului. Dar numai atunci puterea turcească s'a consolidat, cînd ei au ajuns în acest punct al vechiului Continent, care de cînd există istoria Europei a avut o deosebită însemnătate, încît până și cetățile Elene, au căutat să stabilească totdeauna un punct de reazem, acolo în strîmtori. Și, spun, că e sigur că stăpînirea rusească, la Constantinopol și a Dardanelelor e incompatibilă cu independența noastră.

Să vă gîndiți la un fapt: în mijlocul teritoriului etnografic român se află o populație de cîteva sute de mii de secui. E un român care ar fi renunțat din cauza aceasta la aspirațiunile noastre? Dar, d-lor, am cuprins acum doi ani de zile Quadrilaterul. Ați simțit vreo indigestie? Să faceți însă o comparație între întinderea colosului dela Nord, între puterea lui numerică în raport cu puterea noastră numerică și cu întinderea noastră teritorială, și veți vedea că e relativ mai defavorabilă situația noastră față de săcuimea din Ardeal sau față de populația străină din Dobrogea.

Vă dați dar seama ce sentimente față de noi poate inspira unui patriot rus faptul brutal că România e așezată în mijlocul teritoriului lor etnografic.

Și copii de școală din Rusia cunosc acest ideal rusesc, și cîntecetele populare cîntă Dunărea ca fluviu național rus. Concepția însăși teoretică a autocrației rusești este bazată pe moștenirea Bizanțului, fiindcă o Principesă bizantină, Ana Comnen, s'a căsătorit cu un Țar din Moscova. D. Miliucov, șeful partidului conservator constituțional din Rusia, spune chiar că acesta este singurul titlu juridic al autocrației. Gîndiți-vă dar la sen-

timentul acesta firesc la dinșii față de situațiunea pe care o avem noi, de necesitatea de Stat, pe care ea le-o impune.

Cu vreo două luni înainte de război un profesor de istorie din Petersburg, d. Mitrofanof, a explicat pentrue Rusia vrea războiul cu Germania : pentrucă Germania stă în calea expansiunii spre Sud (Drang nach Süden). Dar și noi îi stăm în cale !

Vă invoc și o mărturie, care poate este din cele mai interesante : A fost odată aici un ministru plenipotențiar rus, care avea reputațiunea de a fi binevoitor nouă. Iată însă ce a scris el : „Poporul acesta, românii, are un caracter deosebit și nu pot ascunde că, uitându-mă pe hartă, mă cuprinde ciuda că aceste „8 milioane de neam străin slavilor s’au așezat aci pe frumoasele coaste ale Carpaților, întrind ca o pană între triburile slave „din Balcani și împiedecind unirea noastră“.

Acesta a fost d. Fonton. Și cartea în care am găsit citația are o deosebită însemnătate pentru noi din mai multe puncte de vedere. Mai întâiu, este o carte scrisă de un ministru al imperiului rus, ministru în funcțiune în momentul declarării războiului.

În al doilea rînd cartea a fost scrisă abia un an înaintea declarării războiului în 1913.

În al treilea rînd, autorul este și un mare proprietar din Moldova al unor moșii moștenite—Basarabeanul Casso.

Vedeți dar cum se lămurește situațiunea noastră.

De altfel ea a fost de multe ori formulată precis de însași oamenii de Stat ai Rusiei.

Se găsește chiar un raport al unui sfetnic favorit al împăratului Alexandru I, un plan relativ la destinele țărilor de sub stăpînirea imperiului otoman.

Vă traduc cîteva rînduri : „Singurul plan convenabil pentru „Rusia, și pe care trebuie să-l urmărească în ceea ce privește „schimbările viitoare în imperiul otoman, ar fi de a stabili dincolo State separate, care să se bucure de oarecari forme de independență în ceea ce privește regimul interior, însă sub suveranitatea Rusiei și sub egida protecțiunii sale (veți vedea ce „înseamnă suveranitatea aceasta și egida Rusiei), cu excepțiune „din numărul lor a acelor State pe cari Curtea imperială crede

„de cuviință de a-și însuși complect, precum este Moldova, Valahia și Basarabia“ !...

Acesta este idealul afirmat de un om de Stat, de un ministru, de un conducător al politicei rusești, pe vremuri, Prințul Czartoryzski. Acest ideal și astăzi îl are oricare rus, și nici nu poate fi altfel. Pe atunci a fost chiar însărcinat un administrator recunoscut al Rusiei, Principele Prozorowsky, să întocmească un proiect de organizarea administrativă a țării românești, prin care ea a fost împărțită în 4 gubernii: cea dintâiu o forma Basarabia; cea de a doua Moldova, cea de a treia și a patra Valahia. Și credeți că idealul acesta a dispărut în Rusia? Nu. El apare oricând se prezintă posibilitatea de realizare. Numai prin forță i se poate opune. El e așa de adinc sădit în suflete, încît se resfringe și în combinațiunile de afaceri. Am găsit aci, tot la d. Casso, o scrisoare foarte interesantă a unui general rus, d. Sabaneiov, către guvernatorul general din Odesa, în circumscripția căruia intră și Basarabia. Generalul, în treacăt scrie: „În județul Iași, astăzi Bălții, sînt moșiile cele mai profitabile din Basarabia, mai întăiu pentrucă au multe păduri și al doilea după anexarea Moldovei de către Rusia, au să fie aproape de Iași, și atunci prețul lor se va ridica îndoit“.

O voce: În ce an?

D. N. Iorga: Nu sînt permise întreruperile.

De cîte ori se va întimpla lucrul acesta așa am să fac.

D. Mihail Pherekyde, președintele Adunării: Spuneți și vecinului d-voastră de la care v'ați molipsit. Deocamdată nu întreprupei. (Aplause).

D. A. C. Cuza: Eu m'am așezat între amîndoi, d-voastre. (Iaritate).

D. C. Stere: Scrisoarea este dela 1820, dar vă voi arăta îndată că nu este epocă cînd un om de Stat rus a putut să gîndească altfel. Autorul cărții fiind ministru și responsabil, abia cu un an înainte de izbucnirea războiului, arată ce urmări neprielnice a avut pentru Rusia politica ei în Balcani, fiindcă ea nu s'a înțeles în această privință cu Franța și Anglia: „pentru mișcarea ofensivă a Rusiei în peninsula Balcanică... tratatul din „București înseamnă o răspîntie: să pășească Rusia independent

„și singură împotriva Turciei, sau să caute sprijin în politica noastră orientală și la alte Mari Puteri?... Războiul din 1828 a fost „întreprins cu asentimentul Angliei, Austriei și al Franței, și Rusia de mai înainte a renunțat la expansiunea teritorială... „Iar când Rusia, din 1854, independent de Europa, a declarat „război Turciei, ea a întâmpinat opoziția Europei și a pierdut „o parte din teritoriile cîștigate în 1812, iar deși în urmă alt „război cu Turcia în 1877 s'a sfîrșit pentru noi cu victorie, el „a întors Rusiei *abia numai* granițele din 1812“....

D-lor, acest „*abia numai*“ este mai elocvent decît ar putea fi o întreagă bibliotecă. Am fost aliați cu Rusia, n'am fost dușmani, și Rusia a putut „*abia*“ să cîștige dela aliați prin o convențiune cu dușmanul comun „*numai granița dela 1812*“.

Și aicea vă atrag băgarea de seamă asupra altei considerațiuni. În caz de colaborare cu armatele rusești în Balcani, țara noastră din nou trebuie să fie punte de trecere pentru armatele rusești, și la încheerea păcii ne vom trezi cu armatele rusești în țară, cum ne-am găsit și la 1878. Nu putem căta apărare împotriva aliaților noștri la dușmanii noștri, fiindcă pentru dușmanii noștri, este indiferent dacă Rusia se va întinde la Carpați, sau o altă țară care a servit politicei rusești. Iar pentru aliații Rusiei este mai preferabilă Rusia, unui Stat asupra politicei căruia ei pot avea îndoieli.

Vedeți cu cîtă sinceritate vorbește un ministru rus; într'un loc el chiar spune: „că e *regretabil* că energia politicei orientale ruse, în urma tratatului dela București, a fost puțin stînjinită de idealismul Împăratului Alexandru I“.

Față de această francheță de care dau dovadă oamenii de Stat, cugetătorii, publiciștii în Rusia, se naște întrebarea cum miniștrii lor mai au curajul de a spera la o alianță cu noi?

E o problemă psihologică pe care de multe ori mi-am pus-o, și am găsit răspunsul la un francez, care pe vremuri a fost în serviciul rusesc, ducele de Richelieu. Acesta spune în memoriile sale, de altfel tot citate de d. Casso, — și aci cer iertare d-lui președinte, n'am curajul să traduc în romînește, trebuie să citesc cuvintele ducelui de Richelieu chiar în limba în care au fost scrise:

„En général, les boyards (de Moldavie) que j'ai vus et avec qui j'ai pu m'entretenir, m'ont paru très éloignés de l'état *d'ignorance et de stupidité*, auquel les Russes affectent de faire croire qu'ils sont réduits, pour justifier"... etc.

Conducătorii politicei rusești aveau o foarte joasă părere despre inteligența și cunoștințele conducătorilor acestui Stat, ale vechilor boeri,—de aci francheța în dorințele lor de cotropire. S'au înșelat în ceea ce privește pe vechii boeri moldoveni și am credea că se vor înșela și în ceea ce vă privește pe d-voastre.

Și, d-lor, am nevoie de aceste manifestări de opinie publică? Dar istoria expansiunii rusești a fost scrisă de însăși faptele lor, de realizări.

Nu vorbesc numai de cele nouă invaziuni ale rușilor în țările noastre.

Ce perspective ne deschide îndărătnicia cu care armatele moscovite în timp de veacuri, la fiecare 15—20 ani, încălcau hotarele noastre?

Nu vedeți aici dovada cea mai bună a unei politici consecutive și tenace?

Expansiunea Rusiei se realizează după aceeași metodă, în cursul întregii istorii.

Cum, de pildă, a fost anexată Ucraina?

Ucraina s'a unit cu Moscovia, printr'un tratat de unie personală, tratatul dela Pereeslav. Ukraina și-a păstrat organizația independentă,—legislativă, administrativă, judecătorească—până și dreptul la acțiunea internațională independentă. A fost un moment, cînd Rusia a fost în război împotriva Suediei, aliată a Ucrainei, iar Ukraina a purtat război împotriva Poloniei, aliata Rusiei. Și, d-lor, pe rînd, treptat, au dispărut nu numai dreptul la politica internațională proprie, nu numai independența legislativă, nu numai armata națională, nu numai independența politică, într'un cuvînt, dar chiar libertatea individuală. Impărăteasa Ecaterina i-a declarat robi pe descendenții mîndrilor cazaci și i-a distribuit cu zecile de mii în dar diferiților puternici ai zilei. Iar azi se tăgăduiește de Rusia pînă și existența poporului Ucrainian, care nu ar fi decît tot popor rus, dar „mic“. Acestea vă explică și pentru ce Rusia urmărește astăzi anexarea Galiției:

pentru că acolo s'a putut forma un mic Piemont Ukrainian, cu limba lor în școli, cu catedre universitare la Lemberg, cu biblioteci; și colosului de la Nord îi e teamă de deșteptarea poporului ukrainian. Dar Polonia? La congresul de la Viena din 1815, Rusia i-a recunoscut autonomia națională, sub garanția Mariilor Puteri; și unde e acum autonomia polonilor? Nici măcar între ei nu mai aveau dreptul să vorbească în limba lor. Se poate invoca răscoalele polonilor, cum s'a și invocat această justificare față de Statele garante.

Dar revoluția polonă a fost provocată. Pot invoca aici o autoritate nediscutabilă.

Marele Duce Alexandru Mihailovici, în Incrarea lui de mare valoare asupra Impăratului Alexandru I,—lucrare care știu că a fost oferită și primului ministru, probabil spre documentare—ne lămurește politica poloneză a strămoșului său, politică care sub Nicolae I a adus fatala revoluție.

De altfel Finlanda, Basarabia, s'au resculat oare vreodată? Basarabia nu a fost cucerită dela moldoveni, a fost emancipată de sub jugul turcesc. La început Basarabiei i-a fost acordat un statut, publicat în limba română și în limba rusească—se află un exemplar și la Academie—, acest statut e o adevărată Constituție, prima Constituție românească scrisă, care iutruțiva a inspirat și Regulamentul Organic. După acea Constituție în capul Basarabiei, trebuia să fie numit un guvernator dintre boerii moldoveni,—primul a fost Scărlat Șturza. Apoi pe lângă dînsul funcționau un Divan și o Adunare legislativă, administrația și justiția în limba română.

Unde sînt toate acestea, cu toate că Basarabia nu s'a răsculat niciodată?

A căzut totul în țandări în momentul cînd s'a născut în Rusia politica, așa numită panslavistă, cînd nu a mai existat State slave, puternice și mari cum a fost Polonia, cum a fost Ucraina, cînd n'a rămas decît mici populații subjugate, ce trebuiau „emancipate”.

Idealul rusec de atunci cere ca „toate părăele slave să fie vărsate în oceanul rus”, cum a cîntat Pușchin, sau, cum spunea iarna trecută în Consiliul Imperiei fostul sub-secretar de Stat, d.

Curco, că „Țarul Rușilor să se plece în fața altarului Sfintei Sofii la Țarigrad spre a se ridica ca împărat al tuturor slavilor“.

De atunci un ministru rus ne-a putut arunca și nouă cuvintele de : „Pretinsă naționalitate“.

Panrusismul s'a născut astfel, prin înecul slavilor.

D. Diamandi are dreptate când spune că tunul dela Varna a pus capăt legendei panslavismului. Da, dar a vestit lumii evanghelia panmoscovitismului.

Tunul dela Varna a răspuns la acțiunea bulgarilor. Iar acțiunea bulgarilor este rezultatul faptului, că fiecare bulgar, care are 4 clase primare, cetește rusește, cunoaște Rusia, și nu are iluzii în ce privește formula panslavistă și asupra urmărilor pe cari această formulă le-ar avea față de poporul bulgăresc.

D. *Mihail Pherechide, președintele Adunării* : D-lor deputați, ora fiind 6, consult Adunarea dacă consimte să prelungim ședința.

Voci : Da, da.

D. *Mihail Pherechide, președintele Adunării* : Ședința se prelungește.

D. *C. Stere* : Vă rog d-lor, fără voia mea am pierdut o mulțime de timp. Eu voiu încheia partea aceasta a cuvântărei mele, dar vă voiu cere să pot continua mâine.

Însăși situațiunea geografică a Rusiei îi impune fatal politica de cotropire !

Nimeni nu a spus lucrul acesta mai elocvent decît d. Take Ionescu, când ne-a arătat că Rusia este un „dușman natural“ pentru România. Toate dușmăniile istorice pot dispărea—spunea d-sa,—dar nu dușmănia Imperiului rus, fiindcă e necompatibilă existența României cu puterea și înflorirea imperiului rus.

Nici odată nu am mers așa departe cum a mers d. Take Ionescu. Eu nu spun că poate fi vreo „dușmănie naturală“. Dar, d-lor, pentru un Stat, care nu are deschidere la Mare liberă, cum e Rusia, este o necesitate imperioasă de a deschide ori pe unde o cale spre Mare.

S'a încercat imperiul rus să-și facă drum și în Orientul Extrem și în golful Persic. D-lor, aci am să-mi permit o reminiscență personală.

În urma războiului japonez mi-a fost clar că se va începe o nouă fază în politica rusă, o politică agresivă în Balcani.

Dacă în ultimele decenii am avut relativă liniște în Orientul apropiat, a fost numai din cauză că imperiul rus spera să găsească deschidere în altă parte.

Și când această nădejde a fost zădărnicită, era clar că politica rusească se va îndrepta din nou spre Balcani. Am întocmit pe vremuri un memoriu care a fost comunicat șefului partidului liberal și, prin d. Barbu Catargiu, șeful partidului conservator de atunci, și în extract la foarte mulți oameni politici,—probabil și la unii dintre d-voastre.

Am arătat în acel memoriu că e cu neputință pentru Rusia să nu caute ieșire la Marea Liberă. Dar Rusia nu poate ajunge la Dardanele decât pe două căi: sau prin forma de asociațiune liberă între Statele interesate, sau prin coterpire:

Asociațiunile libere? Ați văzut din istoria Rusiei ce destin așteaptă Statele cari s'ar asocia cu Rusia. Cotropirea este singura cale posibilă pentru imperiul țarist!

A! Se vor schimba împrejurările? Va renaște Polonia sau poate Ucraina? Nu vom mai fi vecini? Poate se va schimba atunci și căile politice rusești.

Dar acum, dacă Rusia va ieși biruitoare din grozava încercare de astăzi, unde să căutăm forța care s'o poată opri?

Rusia victorioasă, stăpina Galiției și a Bulgariei, stăpina Constantinopolului, stăpina Strămtorilor, ce îngrădire va mai tolera ea?

Ah, d-lor, istoria se repetă. Când am auzit vorbind eri aci pe d. Carp și am văzut felul cum l-ați primit, fără voce mi-am adus aminte de alte vremuri, de acum peste 2.000 de ani, când Demostene în zadar adresa cetățenilor Atenei o filipică după alta.

Arăta, cum arăta și d. Carp eri, primejdia expansiunii dela nord, și nimeni nu voia să-l creadă. Strategul iscusit Fochion, doctrinarul Isocrat, oratorul strălucit Eschine, omul politic abil Eubul și un Filocrat oarecare, un agitator de suburbie, toți aveau mai mult crezământ și mai mai multă trecere în fața opiniei publice decât Demostene. Și astăzi filipicele lui Demostene

servesc ca un monument pentru a aminti tuturor, unde poate duce rătăcirea opiniei publice. (Aplauze pe băncile majorității).

D. C. Iarca: Foarte bine!

D. C. Stere: D-lor, nu e nici o consolare că mai târziu Filocrat a fost condamnat ca trădător, fiindcă a fost dovedit că a luat bani dela Filip, că nobilul Fockion și savantul Isocrat și-au ispășit prin sinucidere greșeala: Elada trăise!

Ah, d-lor, idealul național prin armele Rusiei? Veți putea pe calea aceasta să distrugeți stîlpii de hotar dintre noi și Ardeal, — dar numai pentru ca să venim sub un jug comun, mai grozav decît cel unguresc, și în loc de viață națională să avem un mormînt obștesc.

Dar măcar puteți avea siguranța că în forma aceasta am putea lua Ardealul?

Au mai fost războaie, au trecut armate dușmane prin capitalele europene, și la Berlin și la Paris, și la Viena, s'au terminat aceste războaie cu anexări și pierderi de teritorii, dar dispărut-a vre-un mare stat european? Sunt gata să recunosc că era un moment cînd v'ați putut aștepta la desmembrarea Austriei. Dar acum, după un an și jumătate, o mai puteți aștepta?

O fi briliantă victoria care a adus armatele rusești dela Kracovia până la Riga, o fi genială strategia pe urma căreia toată Serbia a căzut sub puterea armatelor germane, o echivala cu victoria retragerea strălucită dela Gallipoli, dar ca să ajungem la desmembrarea Austriei, aceste succese teoretice nu ajung, trebuie ca valul să se întoarcă aeeva.

Și, d-lor, cît timp poate să mai dureze acest războiu? În Parlamentul englez s'a spus că sînt deja 15 milioane de morți și de schilozi; până acum războiul a costat pe englezi, după cum spune economistul Wilkinson, 60 miliarde.

Acum cîtăva vreme costa 5 milioane de lire sterline pe zi: astăzi: 7 milioane, 70 de miliarde pe an.

Încă doi ani să dureze războiul, cheltuelile, de nu vor mai crește încă, vor ajunge la 200 miliarde, apoi alte 10 până la 15 milioane de morți și schilozi. Ei! atunci? Dacă se va reîn-
toarce valul, dacă se va recunoaște bătută Germania, va renunța la Belgia, va părăsi Franța, va renunța la Alsacia și Lorena, va

evacua Polonia și Curlanda, va lăsa Galiția, va restitui Serbia, va consimți la peirea Bulgariei. Ajunge ? Înțelegeți ce va reclama întîiu Rusia :— Galiția, o populație de 8 milioane ; Apoi Italia : Trentinul, Istria, Dalmația, întreg litoralul adică alte 4 până la 5 milioane ; Serbia : restul Dalmației, Bosnia și Herțegovina, Croația și Slavonia ; toate aceste înaintea noastră, și pe urmă vom veni și noi, mai ales că multă vreme i-am făcut să treacă prin toate amărăciunile îndoelii.

Vă dați seama ? Cerem dela Austria peste jumătate din teritoriul și peste jumătate din populațiune, și Austria să fie izolată de la Mare.

Pentru aceasta nu ajunge numai ca valul să fie întors. Trebuie să fie strivite și Austria și Germania, trebuie să fie armatele rusești la Budapesta, la Viena, la Berlin ; toate cetățile formidabile, cart sînt și la răsăritul și la apusul granițelor germane trebuie să cadă ; întreg poporul german trebuie să fie redus la neputință.

Și încă ! Nu cunoașteți d-voastre atîtea congrese de pace din care s'au născut noi războaie între vechii aliați ? Puteți fi siguri că nimeni dintre biruitori nu va avea interesul să salveze Austria ?

În orice caz, vor voi ei să ducă războiul acesta crunt, după ce își vor realiza scopurile, încă până la complectă istovire, numai să ne dea Ardealul ?

Atunci ?

Se poate că Ardealul tot nu-l vom lua, dar robii Rusiei vom ajunge.

D-lor, sînteți stăpîni să luați orice hotărîre, dar cugetului d-voastre mă adresez : dacă fără credința și siguranța realizării idealului național puteți întreprinde pasul hotărît la care ne îndemnați.

Voi continua în ședința de mîine.

D. Mihail Pherekyde, președintele Adunării ; Ridic ședința.

D. C. Stere : Domnilor Deputați,

Am arătat eri urmările fatale ale victoriei rusești pentru viitorul Statului nostru.

Al doilea principiu în ceia ce privește firul conducător în politica noastră externă, cum am spus, nu poate fi decît afirmarea integralității idealului nostru național. Noi sîntem un singur po-

por și nu putem tăgădui dreptul la viață națională oricărui din elementele lui constitutive. Și e curios că tocmai mie mi se aruncă învinuirea că ași fi indiferent sau ași nesocoti însemnătatea cea mare a Ardealului în viața noastră națională.

Dacă eu nu am luat parte la manifestațiuni și la parade patriotice, sînt însă unul dintre pușinii oameni politici din România care continuu m'am ținut în contact cu fruntașii noștri din Ardeal. Dacă d. Take Ionescu a putut să mă recomande unui plenipotențiar străin pe baza cunoștinței mele a situațiunii din Ardeal, acest fapt singur ar putea fi o suficientă indicație pentru d-voastre că eu n'am fost niciodată și nu pot fi străin de durerile Ardealului.

D-lor, ani de zile, fără să anunț prin ziare, am dus lupta alături de ei.

Ardelenii, în toate împrejurările cînd aveau nevoie de un sfat și de un sprijin, care ar fi fost în măsura modestelor mele puteri, se adresau la mine. Aurel Popovici, Mihali, Vaida, Vlad, Maniu, Goga, telegrafic se adresau la mine și eu totdeauna mă puneam la dispoziție. Publicul cel mare nici odată poate n'ar fi aflat măcar despre legăturile noastre, dacă o ceartă nu ar fi ajuns la publicitate, la polemici prin presă. Și atunci, cu acel prilej, ca de obicei, am fost bănuț și calomniat. Nu am răspuns la toate învinuirile și am crezut că trebuie să-mi fac datoria în tăcere. Chiar cu ardelenii din țară adeseaori am venit în conflict din aceste motive. D. Leonte Moldovanu, îmi aduc aminte, îmi făcea reproșuri amare pentru că, îmi spunea el, am luat apărarea d-lui Goga și nu ar trebui.

D. Leonte Moldovanu: V'am felicitat, printr'o telegramă foarte lungă la Iași, după ce ați reușit să-i împăcați.

D. C. Stere: D-le Moldovanu, e absolut exact; înainte de a reuși îmi făceați reproșuri că am întreprins această acțiune, și după ce am reușit m'ați felicitat.

D. Leonte Moldovanu: Aceasta nu este adevărat.

D. C. Stere: Aceasta este exact, d-le Moldovanu, că vă asigur pe d-voastră care și acum îmi reproșați atitudinea mea că singurul lucru ce doresc—e să nu fie prea tîrziu cînd aveți din nou să mă felicitați. D-lor, însă, durerea unora nu dă dreptul să se îmi-

plinte pumnalul în pieptul fraților și mai nenorociți. Și acum nu arunc nici un cuvânt de hulă la adresa Ardelenilor. În durerea lor, porniți din Ardeal, unde greu poate au putut să se ridice peste orizontul luptelor locale, veniți aici, rătăciți în mișcările violente dela noi, ei câteodată, poate, nu-și dau seamă că nici pe cei de peste Carpați nu-i ajută, dar compromit mîntuirea celor de peste Prut, compromit și cauza cea mare a tuturor, fiindcă scapă din vedere complexul întreg al chestiunii românești; nu ne poate fi iertat să scăpăm din vedere totalitatea chestiunii românești.

Noi, d-lor, nu sîntem un popor de cuceritori. Dacă elemente cari au intrat în alcătuirea acestui neam, au venit de aiurea, noi însă ne-am născut pe acest pămînt, am crescut din el; și nu putem renunța la nici un atom din țarina neamului. Fiecare din elementele românești au contribuit la formarea sufletului românesc, singur și acelaș peste tot. Și faptul, că am stat aici la hotarele a trei civilizațiuni, poate ne dă o putere ca mai tîrziu să aducem prinosul nostru, cu atît mai prețios, în tezaurul civilizației omenеști generale. (Aplauze). Și, d-lor, în special în ceia ce privește Bucovina și Basarabia, care au făcut parte din vechea Moldovă, ele au făcut toată istoria împreună cu românii din regat. Părinții noștri, ca și părinții d-voastre, au fost și sub Alexandru-cel-Bun, și sub Ștefan-cel-Mare, și sub Ioan Vodă-cel-Cumplit! Nu este o pulbere de pămînt românesc în care să nu fie și o picătură din singele lor și o moleculă din oasele lor! Am zidit împreună acest Stat.

Și, d-lor, puteți afirma idealul național aruncîndu-i peste bordul vieții românești, și renunțînd la istoria trecutului?

Și este ceva mai mult, d-lor! Acolo s'a făcut ruptura dureauă! Un organism sănătos reacționează înainte de toate la rănilile ce i se aduc. O rană pune în mișcare toate forțele vii ale organismului, pentruca înainte de toate ea să fie cicatrizată.

Și d-voastră credeți, d-le Diamandi, că nu renunțați la Basarabia, pentrucă ați fi amintit despre „eroarea” rusească dela 1877?

Înainte ca d-voastră să regretați această eroare, ea ar trebui să fie reparată de acei cari au săvîrșit-o. (Aplauze repetate).

Un popor nu poate afirma idealul său, sărutînd mina care l-a lovit (Aplauze pe băncile majorității), (protestări pe băncile minorității). Înainte de orice alte aspirațiuni—„restitutio in integrum“! Reintegrarea noastră în acel complex de pămînturi și de populațiuni cu cari ne-am înfățișat în istorie.

D-lor, dacă acesta este adevărul, admit că un interes momentan de abilitate politică v'ar putea sili să puneți în umbră revendicările d-voastră. Dar atunci să discutăm frățește chestiunea de oportunitate și prioritate. Nu putem însă să renunțăm pe veci la un pămînt românesc de baștină.

O voce: Dar nimeni nu a afirmat aceasta.

D. G. Diamandi: Și eu mai puțin decît toți.

D. Iulian Vrăbiescu: Rolul Basarabiei va veni. Nu este momentul acum să vorbiți în împrejurările acestea de Basarabia.

D. A. C. Cuza: D-le președinte, oratorul provoacă indignarea Camerei.

D. Victor Ionescu: Inima d-voastră am văzut-o la Brașov. Tremolo!

D. Mihail Pherekyde, președintele Adunării: Lăsați oratorul să vorbească. Continuați d-le Stere.

D. C. Stere: D-lor deputați, cînd am spus că nu putem renunța pentru veci la integritatea idealului românesc, nu am avut în vedere demonstrațiuni platonice.

Victoria rusească pe care o doriți, fie chiar alături de noi, și mai cu seamă alături de noi, nu va însemna numai imposibilitatea materială pentru veci de a mai revendica Basarabia, dar înseamnă și consacrarea, sancțiunea morală din parte-ne a păcatului rusesc din 1812 și 1879.

Aceasta este realitatea faptelor. Politica pe care d-voastră o sprijiniți duce la știrbirea idealului național, la renunțare. Atunci am dreptul să vorbesc cum vorbesc, eu singur împotriva tuturor, fiindcă, d-lor, d-voastre nu puteți, nu aveți dreptul de a dispune de sufletele românești. Nimeni nu are acest drept, nici măcar generația actuală întreagă, fiindcă națiunea este o ființă vie care trăește prin veacuri, noi sîntem numai verigi trecătoare în șirul nesfîrșit de generații, și nu numai că nu aveți dreptul să renunțați la mormintele strămoșilor cari zac peste Prut, dar

nu aveți dreptul să renunțați și pentru generațiunile cari vor veni la viața românească din ținuturile de acolo. Da, unul singur, care se ridică în numele veșnicei ființe a neamului, are dreptate împotriva tuturor. Prin politica pe care o sprijiniți, nu numai că compromiteți viitorul acestui Stat, făurindu-i lanțurile vasalității, dar nu veți reuși măcar să ștergeți și hotarele dintre noi și Ardeal, fiindcă nu veți putea ajunge pe această cale la desmembrarea Austro-Ungariei. Dar mai mult, sancționați pentru totdeauna un act de dureroasă și strigătoare nedreptate față de noi.

D-lor, doi bărbați mari ai neamului, creatori ai acestui Stat, a avut România : Mihail Kogălniceanu și Ion Brătianu. Cînd în urma războiului trecut ni s'a propus o schimbare de teritorii, pentru Basarabia de Sud—teritoriul vast al Quadrilaterului, cu Rusciuk, Șumla, Varna, până atunci populat în cea mai mare parte de elemente turcești, și cari, deci, putea ușor să fie definitiv alipit la Regatul nostru,—oferta aceasta n'a primit-o nici Mihail Kogălniceanu, nici Brătianu. Și pentru ce n'au primit-o ? N'au voit mărirea țării oare ? Nu ! N'au primit-o pentru că n'au voit să dea asentimentul nostru, sancțiunea noastră la un act de spoliatațiune, la răpirea pămîntului strămoșesc.

Voci : Așa e. (Aplauze).

D. C. Stere : Credeți d-voastră că ar putea avea justfiicare gestul lui Kogălniceanu și al lui Brătianu dacă ei mai dinainte ar fi voit să sancționeze politica d-voastră de astăzi ?

D. Gr. Vericeanu : Dar cine spune să renunțe ? (Intreruperi)

D. C. Stere : Fiindcă, d-lor, a venit momentul revendicărilor și d-voastră nu numai că nu le ridicați, dar prin politica d-voastră dați absoluțiune pentru veci răpitorilor.

Dar, d-lor, ori Brătianu și Kogălniceanu, cărora națiunea recunoșcătoare le-a ridicat monumente în bronz, au reprezentat atunci gîndirea și sentimentul românesc, ori d-voastră astăzi sin-teți datori să începeți prin dărîmarea acelor monumente.

D-lor, chestiunea care ne desparte astăzi pe noi a fost atunci rezolvită. Atunci s'a așezat întreaga îndrumare politică a Romîniei.

Și mai bine de 30 ani, sub toate guvernele, toți bătrînii conducători ai acestui Stat, în urma lui Kogălniceanu și Brătianu :

Lascar Catargiu, Dimitrie Sturza, G. Cantacuzino, și acei ce sînt încă în viață: Petre Carp, Titu Maiorescu—dar ce spun eu?—cu toții d-voastră ați făcut aceeași politică. Toți ați fost de mai multe ori în guvern.

D. Take Ionescu a spus că 30 de ani a făcut o politică neromînească. Pentru ce ați făcut-o? N'ați priceput? Atunci de unde prezumția că astăzi puteți pricepe mai bine? (Intreruperi; zgomot).

Ați priceput? Dar ați făcut-o din considerațiuni politice, spre a vă menaja situațiunile? Atunci cu ce autoritate morală puteți cere astăzi schimbarea vechei îndrumări?

Dar politica d-voastră a avut urmări ce nu se pot repara dintr'o zi în alta.

Un război presupune o pregătire. Pregătire? A! S'au cheltuit sute de milioane pentru anume linii de apărare națională. Presupunem că prin expectativa noastră ați putut deplasa tunuri și cupole în altă parte. Dar aceasta ajunge? Am avut noi pregătirea sufletească necesară cînd a izbucnit războiul, ca să putem face politica pe care o voiți? Vă așteptați la revoluție în Ardeal? Dar ce ați făcut pentru a o pregăti?

D-lor, dacă bulgarii de decenii au revendicat Macedonia, ei n'au format legiuni macedonene numai pentru a sparge ferestrele adversarilor politici.

Nu noi, care urmăm tradiția, putem fi răspunzători pentru criza morală prin care trecem, ci d-voastră, cari ați zis că e cu putință, ca prin prestidigitație, să faceți în trei luni ceia ce nu ați făcut în trei decenii. D-voastră toți, cari ați fost în guvern, d-voastră toți cari a-ți dat îndrumare acestei țări, purtați răspunderea acestor clipe dureroase (Aplause), nu noi cari v'am urmat. Puteți cere ca o lume întreagă după mișcarea unei baghete magice să-și schimbe toată gîndirea?

D. Take Ionescu m'a recomandat în calitate de cunoscător al chestiunilor Ardealului. Tot așa am crezut atunci ca și acum; pentru ce m'ați recomandat?

D. *Leonte Moldovanu*: Atunci se potrivea, acum nu se mai potrivește.

D. *Ț. Stere*: Fiindcă adevărul este că până în ziua Consiliului de Coroană toată lumea a crezut la fel.

D. N. Iorga : Eu nu.

D. C. Stere : Exact ; aduc omagiile mele d-lui N. Iorga, singurul care este azi în drept de a revendica atitudinea pe care a avut-o, singur s'a opus, nu d-voastră.

D. Dim. Iarca : Dar și partidul liberal la 1913 a strigat „Jos Austria“.

D. C. Stere : În manifestațiunile noastre publice, afară de d. Iorga, care însă nu a avut răspunderea conducerii Statului, eu nu cunosc decît un singur om politic care a avut ideile de azi, defunctul Beizadea Grigore Sturdza, care aci în Parlament a susținut politica d-voastră de acum. Dar el a fost cel puțin consecvent, pentrucă în acelaș timp a cerut ca să renunțăm în parte la suveranitatea noastră, asigurînd oștirilor rusești oricînd libera trecere, prin o parte din Moldova și Dobrogea în peninsula Balcanică. Și îmi aduc aminte de întreruperea foarte violentă pe care i-a făcut-o d. ministru de finanțe, atunci în Parlament. Nu era o singură voce care să susțină această politică.

Ah ! D-lor, dacă făceați pregătirea necesară, dacă înțelepții acestui neam ar fi crezut necesară politica pe care o predicați, trebuia să vă dați seama că tratatele se fac, nu pentru a-și menține libertatea de acțiune, ci pentru a-și îngrădi libertatea de acțiune. Și trebuia de mult să fi denunțat acel tratat, care a fost pentru ultima oară din nou întărit sub guvernul d-lor Take Ionescu și Titu Maiorescu. Atunci eu eram tot la dispoziția d-voastră, fiindcă eu nu țin discursuri revoluționare în vînt, dar am știut să plătesc prin persoana mea convingerile mele. (Aplanse).

Copil de 18 ani, nu m'am sfiit să mă ridic împotriva a-tot-puterniciei unui autocrat. Și sunt mulți pe aceste bănci, ca și pe banca ministerială, cari știu că și mai tirziu, om matur, cu oarecare situațiune, cînd a sunat ceasul, nu m'am gîndit că-mi las în urmă copiii, ci am trecut granița ca să-mi pun în primjdie viața. (Aplauze).

D. A. C. Cuza : Și te-ai dus la Constanța, să pupi mîna țarului ! (Zgomot).

D. C. Stere : Și acum, d-lor, îmi fac datoria, numai datoria, ridicîndu-mă împotriva d-voastră.

M'ar fi găsit acum și Ardealul... (Intreruperi).

Astăzi însă e prea târziu ; nu mai avem deschisă decât o singură cale : împotriva Rusiei și pentru Basarabia ! Altfel vom pierde și Basarabia și vom rămînea și fără Ardeal. Ardealul nu a pierit într'o mie de ani, nu va pieri nici de azi înainte.

(D, Victor Ionescu întrerupe).

Nu am să discut sentimentele mele romînești cu d. Victor Ionescu, nici cu nimeni altul, care n'a dat probe de jertfă. (Aplauze, zgomot).

D. *Victor Ionescu* : Eu n'am fost la Brașov, nici la Constanța... (Sgomot, întreruperi).

D. *General D. Lambru* : Dar cere cuvîntul și vorbește ; spune zece vorbe pe rînd, și îți dau premiu. (Aplauze ; ilaritate).

D. *C. Stere* : D-lor, să mă credeți că nu vreau să intru în personalități și în discuțiuni violente. Să-mi ertați însă acum o notă personală, la care mă forțați. Aproape un sfert de veac trăiesc în mijlocul d-voastre. Adesea am fost obiectul atacurilor celor mai violente. Dar fac apel la memoria fiecăruia dintre d-voastră, dacă își aduce cineva măcar o singură dată aminte, ca eu să-mi fi permis personalități și violențe de limbaj ? Nu m'am coborît până aci niciodată.

Pentru ce ? D-lor, eu nu am avut tinereța înghirlandată de roze, nu am fost alintat de soartă.

D. *A. C. Cuza* : Ești alintat de noi. (Sgomot, întreruperi).

Voci : Jos ! Jos !

D. *Mihail Pherekyde, președintele Adunării* : D-le Cuza, nu înțelegeți necuviința acestei întreruperi ? (Bravo ; aplauze prelungite și îndelung repetate).

D. *G. Mîrzescu* : Aceasta e cu atît mai multă necuviință, cu cît d. Cuza a spus acelaș lucru ca și d. Stere. (Aplauze ; bravo.)

D. *A. C. Cuza* : Protestez contra cuvîntului de necuviință. (zgomot ; întreruperi).

Voci : Jos !

D. *Mihail Pherechide ; președintele Adunării* : Cuvîntul e meritat ! Aplauze prelungite și îndelung repetate.

D. *G. Mîrzescu* : Tot ceea ce a spus d. Stere a spus și d. Cuza. Am să dovedesc aceasta ca să se mîntue odată cu ipocrizia în viața noastră politică. (Aplauze ; strigate de bravo).

D. A. C. Cuza: (intrerupe).

D. Mihail Pherekydē, președintele Adunării: Nu aveți cuvîntul d-le Cuza.

D. A. C. Cuza: D-le președinte...

Voci: Stai jos! Jos!

D. Mihail Pherekyde, președintele Adunării: D. Stere este rugat să continue.

D. C. Stere: Am trecut prin toate adincurile..

D. A. C. Cuza: D-le președinte, cer cuvîntul în chestiune de regulament.

Voci: Jos! Jos!

D. C. Stere: Cunosc până în fund abizul de suferință și de umilință omenească. Dacă nu ași fi găsit un echilibru sufleteșc, independent de cum mă judecă alții, nici nu ași fi putut trăi.

Dar, dacă întotdeauna, cu pasiune, cu energie, mi-am susținut ideile, iarăș fac apel la memoria d-voastră, că am știut să mă respect, respectînd pe adversarul meu. Fiindcă în adversar niciodată n'am văzut un dușman, ci un colaborator, care prin critica și atacurile sale poate să-mi deschidă mie însumi cărarea adevărului. (Aplause prelungite).

Dacă, D-lor, am fost insultat, am trecut în tăcere, cum ați putut vedea atîtea pilde.

În Parlament d. Take Ionescu știe că nu odată am sărit să apăr pe un singuratic opozant, rătăcit în sînul unei majorități intolerante. Am trecut în totdeauna cu tăcere asupra insultelor, fiindcă și aci găseam un reazăm în judecata mea obiectivă.

D. Barbu St. Delavrancea: Erai pasionat obiectiv!

D. C. Stere: În judecata mea am fost totdeauna obiectiv.

D. Barbu St. Delavrancea: Și pasionat!

D. C. Stere: Și în sentimentele mele totdeauna pasionat, dar nu pătimaș.

Mi-am dat seama că nivelul de cultură sufletească a conducătorilor unei țări este și el un rezultat fatal al împrejurărilor istorice. Dacă, prin urmare, nu pot cere dela oricine delicateță sufletească sau respect de sine prin respectul adversarului,—nu mai puțin nu ți-e iertat, fie chiar în apărare, să te cobori la nivelul celuiia care nu le are.

Astfel am putut înfrunta și astăzi toate vehemențele d-voastre, fără să-mi pierd cumpătul. Am spus cred, tot ce era esențial, — am, prin urmare, dreptul să las la o parte o serie însemnată de observațiuni cari, în sine, n'ar fi indiferente pentru discuțiune. Nu mai vreau însă să vă răpesc prea mult timpul d-voastre.

Dar înainte de a încheia, măcar câteva cuvinte trebuie să spun în ceea ce privește cadrul general în care se pune problema noastră. George Diamandi a vorbit aci eri despre civilizațiunea franceză și despre civilizațiunea germană, și a căutat din comparația dintre ele să determine atitudinea noastră.

D. G. Diamandi: am răspuns unei simple obiecțiuni a d-lui Carp, care spunea că nu cunoaște civilizațiunea franceză.

D. A. C. Cuza: Vedeți cum se fac întreruperi?

D. G. Diamandi: Eu lămuresc oratorul.

D. A. C. Cuza: Și eu îl lămuresc.

L. C. Stere: D. Diamandi îmi va da încă atîta dovadă de prietenie, ca nici măcar pentru lămurirea mea să nu mă mai întrerupă, fiindcă dacă și d-sa mă va opri în mersul cuvîntării, atunci ce pot cere dela alții?

D-lor, desigur că fiecare mare națiune europeană are un caracter al ei specific; de sigur că civilizația generală omenească e rezultatul cooperării între toate aceste națiuni. Fiecare din ele pune în tezaurul comun un prinos propriu. Este mare și frumos prinosul națiunii franceze. Mai bine de un secol omenirea trăește din acele lozinci cari au fost aruncate de marea revoluție franceză. Este mare și prinosul puternicei rase anglo-saxone, căreia i se datoresc toate instituțiunile noastre politice, și chiar și nădejdele viitorului, întrucît ele pot fi legate de forma de Stat federal. Dar, d-lor, nu e mai mic și prinosul mării națiuni germane. Și nu este numai prinosul zilelor sau al veacurilor din urmă. Vați pus întrebarea, pentru ce cu toate că Imperiul roman de răsărit a trăit cu 1.000 de ani mai mult decît cel de apus, pentru ce cu toate că în Orient era sediul vechilor civilizațiuni: Egiptul, Valea Eufratului și a Tigrului, Siria, apoi Pergamul, Cetățile Eladei, — pentru ce însă azi Apusul merge în fruntea omenirii întregi? Fiindcă, d-lor, atunci cînd prin sleire de forțe vitale, imperiul roman de apus a murit, se afla în Nordul

Europei încă o regiune care n'a fost cotropită de armate romane. De acolo a putut să pornească un curent de barbarie sănătoasă, bogată în posibilități.

Din acest punct de vedere pădurea de Teutoburg și Arminiu simbolizează o dată mare, nu numai în istoria poporului german, dar și în istoria omenirii întregi.

Numai acolo unde între ruinele imperiului roman a putut să pătrundă frământările unei vieți nouă, neistovite și nedescompuse încă în cadrele vechei civilizațiuni romanice—numai acolo—pe baza achizițiunilor, bine înțeles, ale lumii antice întregi, s'au născut popoare nouă, prin infuziunea de sînge nou, s'au născut și Franța, și Italia, și Spania, de rassa latină, precum și toată Europa modernă, toată civilizația noastră. Numai rassa germanică ne-a asigurat astfel transmisiunea elementelor civilizației antice și ne-a înlesnit asimilarea lor.

Iar întrucît este vorba de civilizația actuală, relevez numai faptul că un englez, istoric de filozofie, a putut împărți istoria gîndirii omenеști în două epoci: până la Kant, și după Kant,

Kant, cugetător german, ridicat în marca extremă a civilizațiunii apusene, la Königsberg, a pus temelile filozofiei și științei moderne întregi prin adîncă analiză a legilor gîndirii și cunoștinței omenеști.

Și poate pieri Germania de astăzi, dar mulțumită lui Kant, geniul ei va trăi cîtă vreme va fi un cugetător, și un învățat pe acest pămînt.

Și de ar fi rămas numai atît pe urma acestei națiuni, recunoștința eternă a omenirii îi este asigurată.

Nu! din acest punct de vedere nu putem noi să ne găsim îndrumarea în războiul actual, fiindcă datorim deopotrivă recunoștință popoarelor înaintașe.

Ah! Are scăderi și întunecimi firea omeneaăcă. Și multe le-au dezvelit zilele acestea de groază.

Dar, d-lor, în această privință să fiți și mai imparțiali și să vă ridicați mai sus.

Vorbiți despre cruzimile războiului? Atunci pentru ce treceți cu vederea sistemul de luptă aplicat în Polonia?

Case distruse, holde ruinate, milioane de ființe flămînde, în

zdrenjuri, mînate pe jos pînă în infinitul ghețurilor Siberiei, pentru o cauză care nu era a lor...

Nu este și aceasta o pagină din istoria acestui război, care ar trebui să oprească atențiunea d-voastre? Cu atît mai mult cu cît, atunci cînd a fost amenințat județul Hotin de invazia germană, aceeaș metodă a fost aplicată—pentru mai marea glorie a Sfintei Rusii—la satele romînești din Basarabia. Și cîte suflete pînă astăzi pribegesc! Părinți cari au pierdut copiii, frați cari s'au rătăcit de surori! Și acest lucru d-voastre nu-l știți, el n'a venit pînă la cunoștința d-voastre?

Dar, d-lor, războiul în sine este o grozăvie, este falimentul atîtor visuri nobile. Da, d-le Diamandi, libertate, egalitate, frăție! Și țările mari, națiunile mîndre, dintr'un confiiect de interese, n'au găsit însă altă soluție decît acest măcel grozav. Și din punctul de vedere al creștinismului și din punctul de vedere al idealismului omenesc, războiul, prin sine însuș, e o pecetie de nepuțință morală atît de groaznică, încît strigătele și protestările împotriva consecințelor fatale cuprind în totdeauna o mare doză de ipocrizie.

Egemonia germană! Dar preferiți dominațiunea căzăcească?

Militarismul german! Dar preferiți hordele pravoslavnice?

Nu, d-lor, istoria nu va spune nici odată că în acest război Germania reprezintă barbaria și Rusia civilizația.

În orice caz, nu noi am pornit acest războiu și nu noi vom fi chemați de a-l opri.

Dar am fost stăviliți de maștera istorie în desvoltarea noastră națională, și sîntem datori să ne folosim de orice prilej de a asigura viitorul Statului și al neamului acestuia.

D. Carp, în Cameră, și un bărbat de Stat eminent din Senat, și-au sfîrșit cuvîntările printr'un apel către d. prim-ministru. Eu nu-i adresez d-sale nici un apel. Poate d-sa însuș crede că stăpînește evenimentele, noi însă știm că nu d-sa singur va putea lua hotărîrea supremă. Veți hotărî tot d-voastre, acei frunțași cari de fapt se află în vîrfurile piramidei noastre politice și care poartă toată răspunderea și au chemarea să hotărască. Eu nu sînt dintre ei, și oricare hotărîre va fi luată, ca cel mai de rînd cetățean am să-mi fac toată datoria. (Aplauze).

Am numai doi băeți și aceștia s'au înrolat în armată fără să aștepte chemarea legii (Aplauze); și eu însumi m'am pus la dispoziția oștirii noastre, ca cel puțin, dacă nu pot face mai mult, să înlocuiesc pe unul mai tânăr și mai viguros, unde nevoia va cere. Dați-mi voie să fac un apel la d-voastre, d-lor, și întrucât poate am ridicat pentru ultima oară vocea în acest Parlament, veți înțelege că nu e în interesul meu personal.

Oricum veți hotărî, dar cel puțin aci în Parlament, cită vreme va mai fi loc pentru chibzuire, să lăsați pe fiecare să-și spună în liniște și în libertate întreg cugetul său; să respectați libertatea cea mai sfântă, libertatea tribunei din Sfatul obștesc. Orice cuvînt spus aici e prețios, fie că va da puțină acelora cari văd mai bine și mai sus să înlătore o eroare. Dar nu prin scene de violență și de terorizare veți putea da autoritate hotărîrii d-voastre, în ceasul cel mare cînd va veni.

Să vină acel ceas — d-lor — să-mi iertați iarăș o evocațiune teutonică — să vină acel ceas cînd se va ridica deasupra capetelor noastre cupa de jertfă. Să stăm plecați în așteptarea momentului cînd se va coborî vestitoarea albă a izbăvirii... Se va coborî ea în lumina argintie, și vă va însenina și pe d-voastre, și vă va înălța, și veți înțelege că nu prin înstrăinare și trocare de suflete romînești veți putea înfăptui idealul nostru al tuturor, și nu plecîndu-vă înaintea brațului care ne-a lovit.

Să vină ceasul !...

„E pur si muove !“

Eu până în ultima clipă nădăjduesc că voi vedea eu, că vor vedea copiii noștri România mare, întreagă, neștirbită și liberă pornind, după cuvîntul poetului : „Dela Nistru și până la Tisa“... (Aplauze prelungite și îndelung repetate).

Sedința din 18 Decembrie 1915

P. P. CARP

*Domnule Președinte,
Domnilor Deputați,*

Voiu începe cu o mică chestiune personală. D. Take Ionescu a crezut de cuviință să cetească pasaje dintr'un discurs al meu, rostit cu ocazia tratatului din Berlin. Atunci am susținut două teze : una, că nu e bine să consimțim noi înși-ne la retrocedarea Basarabiei ; a doua, că stăpînirea gurilor Dunărei, economicește vorbind, are mai mare importanță pentru noi decît Dobrogea. Ceia ce am spus atunci, o repet și azi : gurile Dunărei deplin stăpînite de noi, au pentru mine o importanță mai mare decît Dobrogea, și întrucît privește retrocedarea azi, ca și atunci, susțin că un popor care are simțul datoriei sale nu face din populația sa un obiect de trafic.

Viu acum la chestiune. D. Take Ionescu ne-a dat 2 zile dea-rîndul exemplul unei mistificări de genialitate cum nu s'a mai văzut încă în viața noastră parlamentară. Cu o artă subtilă, dume-nealui a indicat o politică fără însă să o justifice, și e interesant-poate să vedem cum a procedat d-sa. D-sa a început prin a constata superioritatea sa intelectuală asupra adversarului.

D-sa nu se uită la lucrurile cele mici ; d-sa, spirit pătrunzător, caută să vadă cari sînt cauzele unor evenimente ca acelea la cari asistăm noi azi. Și atunci, tot în calitatea sa de spirit superior, indică nu numai cauzele, dar indică și rezultatele.

Ce s'a petrecut însă între cauză și rezultate, aceasta s'a subtilizat așa de tare încît n'am avut absolut nici o cunoștință de dinsele. Cauzele : azi dumnealui ne afirmă cum că cauza nu e apărarea micilor interese pe cari le-am semnalat, cauza adevărată e că popoarele sătule de o presiune germană s'au ridicat cu toatele contra ei.

Rezultatele? Rezultatele acestei revolte mondiale este triumful democrației și este posibilitatea pentru popoare de a reintra în posesiunea de sine însuși. Față cu asemenea rezultate — ne zice dumnealui—o inimă înaltă nu poate să eziteze. Să se uite el la micile detalii? Ar fi o inferioritate sufletească de care dumnealui nu se crede capabil. Franța cu 14 mii de kilometri pătrați în Alsacia și Lorena? Dar cine s'a gîndit la aceasta. Interesele comerciale ale Angliei? Dar aceasta e nimica față cu renașterea libertății în toate popoarele. Și atunci, el ne aduce spectacolul măreț al Țarului tuturor Rușilor, care se sue pe Kremlin să anunțe popoarelor că de astăzi înainte vocea națiunii va fi legea guvernelor.

Înțelegeți prea bine că față cu asemenea rezultate grandioase noi sintem spirite mici cînd ne gîndim la interesele țării noastre, în loc să fim fericiți că am contribuit și noi la renașterea popoarelor, și că ne-a fost permis să zicem, ca și gladiatorii antici : „Salve imperator, morituri te salutant“. Și să nu uităm că dacă gladiatorii au putut să facă așa, ei nu aveau nici patrie, nici familie.

Dar nu totdeauna a fost spiritul d-lui Take Ionescu așa de ascuțit; nu totdeauna a fost inima lui așa de înaltă. A fost o vreme cînd și el se uita la interesele țării sale; a fost o vreme cînd și el discuta cari pot fi rezultatele furtunii în care ne aflăm. Și atunci, el, spirit mic, iacă ce zicea : „Politica romînească nu are și nu poate avea preferință. Ea nu se poate înfeoda nici unei puteri. Ca totdeauna însă ea va urma pe acela care va desfășura în Europa steagul rezistenței contra cotropirii Nordului, acest steag glorios este în mînile Puterilor centrale. A subordona existența Statului român intereselor trecătoare ale romînilor celorlalți, ar fi o politică greșită“.

O vace: Cînd? La ce dată?

Altă voce: La 1820. (Risete).

D. P. P. Carp: Cînd a avut dreptate d. Take Ionescu? A avut dreptate atunci, ori a avut dreptate astăzi? După cum ne punem, a avut dreptate atunci, a avut dreptate și astăzi, și n'a avut dreptate nici atunci n'a avut dreptate nici astăzi. (Risete).

A avut dreptate atunci, pentru că atunci—ca și astăzi—pleda o cauză. N'a avut dreptate nici atunci, nici astăzi, pentru că nici atunci nici astăzi nu apăra o convicțiune.

După aceasta, după ce v'a făcut să aplaudați lipsa de justificare a politiceii sale, d. Take Ionescu a trecut la neutralitate. Și atunci cu un limbaj de o rară violență dumnealui a atacat guvernele neutrale. Și a mers cu violența până acolo, încît a pronunțat cu o voce tremurîndă cuvîntul de laș și l-a aruncat ca o stigmată eternă pe fruntea guvernelor neutrale.

Eu cred că a exagerat; neutralitatea nu este totdeauna un semn de lașitate, neutralitatea este cîte odată și un semn de slăbiciune; și dacă sîntem răspunzători de lașitatea noastră, nu sîntem răspunzători de slăbiciunea noastră.

Dar și aci constatăm o schimbare: acum un an,—și poate că urmărind cele ce s'au întîmplat, vom găsi explicațiunea acestei schimbări—d. Take Ionescu era pentru neutralitatea fixă, permanentă și hotărîtoare; cauza era că atunci Quadrupla credea în victoria ei, și că n'avea nevoie de participarea noastră, azi ea se îndoeste ceva de victorie și atunci și acei cari sînt neutri sînt niște lași, fiindcă, nu vor să vîre România într'o conflagrațiune fără să dea totdeauna rațiunile pentru care o vîră în foc. (Aplauze).

Va să zică asistăm iar la o nouă incarnațiune a d-lui Take Ionescu. Dar să-mi permiteți să amintesc că talentul nu justifică toate incarnațiunile; precum frumuseța nu justifică toate prostițiunile...

D. Leonte Moldovanu: D-le președinte, acest cuvînt parcă nu ar fi parlamentar.

D. Barbu St. Delavrancea: Dar nu e parlamentar de loc (Intreruperi).

D. P. P. Carp: Viu la singura parte reală a cuvîntării d-lui Take Ionescu, la tratatul nostru cu Puterile centrale: și rog pe

d. președinte de consiliu să binevoiască a ne acorda o atențiune încordată pentru că vreau să istorisesc o pagină glorioasă din viața părintelui său.

Ni s'a zis că tratatul nostru este rezultatul fricii. Atunci, ia să vedem puțin geneza lui și să vedem cum și în ce condițiuni el a fost făcut și dacă este într'adevăr rezultatul fricii sau dacă este rezultatul unui studiu adînc și serios al intereselor reale ale acestei țări.

Cînd d. Brătianu m'a trimis la Viena pentru chestiunea Dunărei, după cîtăva vreme, studiind situațiunea de acolo, am trimis un raport ministrului, în care se găseau următoarele cuvinte: „Știi, d-le ministru, cît țin eu ca, în conflictul european ce va avea loc mai tîrziu, nu mai de vreme, România să fie alături de Austro-Ungaria. Dar tocmai fiindcă țin la aceasta, eu sînt de părere că trebuie să împingem în chestiunea Dunărei rezistența până la ultima ei limită, pentru că valoarea aliatului crește, după cum se știe că el are putere de rezistență sau nu“. Cîtăva vreme după aceasta, mă văd chemat la București de d. Brătianu, și atunci împreună am studiat care poate și care trebuie să fie situațiunea Romîniei și înainte de toate care va fi situațiunea ei față de romîni de dincolo, căci nu am nevoie să spun că sgomotul nu este totdeauna un semn de iubire și că poate că aceia cari tac mai mult se gîndesc mai mult la romîni din Transilvania, decît aceia care le declară iubirea lor nemărginită la Capșa și pe străzile Bucureștilor. (Ilaritate).

Atunci, zic, am cercetat și chestiunea romînilor de dincolo. Mi-am dat seama cum că situațiunea lor de acolo va fi o piedică pentru o conlucrare cu Austro-Ungaria. Dar am vrut să ne dăm totdeauna seama dacă nu interese superioare ne-ar face să trecem peste această piedică și să nu ținem cont de dînsa.

Și atunci am găsit că ni se ofereau numai două căi: Nu puteam noi ajunge la îmbunătățirea soartei romînilor de dincolo decît ori prin conchistă, ori aducînd pe unguri să facă concesiuni necesare.

Conchista! Conchista se complică, căci nu era vorba ca noi romîni să mergem contra ungarilor, nu era vorba ca noi singuri să ridicăm drapelul și să trecem Carpații și să învingem

pe unguri... Conchista nu putea să aibă loc decît în conlucrare cu altă putere. Conchista nu putea să fie decît rezultatul unei zdrobiri a imperiului austro-ungar, și atunci se naște chestiunea pentru noi, dacă zdrobirea imperiului austro-ungar nu lăsa pe un alt vecin mai tare de cît imperiul austro-ungar, prin urmare mai periculos.

La nord slavi, la răsărit slavi, la apus slavi, la sud slavi, și noi în mijlocul acestui ocean de slavi. Izolați chiar cu conchista Transilvaniei am fîr fost nimiciți în puțină vreme.

Prin urmare, această cale am repudiat-o atunci, și o repudiem și astăzi.

Dar cealaltă cale? Cealaltă cale nu se putea produce decît prin întărirea Regatului Român. Și înainte de a ne gîndi la soarta romînilor din Transilvania trebuie să ne gîndim—cum a spus foarte bine d. Stere—la soarta Regatului Român, care el este garanția viitorului, el este garanția salvării neamului nostru; și atunci ni se oferea cealaltă cale: a concesiunilor pe cari ungurii trebuiau să le facă romînilor de dincolo. Aceste concesiuni „motu proprio“ nu credeam că au intențiunea să ni le facă, și atunci trebuia să așteptăm ca să ne întărim, și puteam să ne întărim iarăși pe două căi: puteam să ne întărim pe calea creșterii de populațiune, pe calea creșterii de avuție, și puteam să ne întărim prin cîștigarea provinciilor pe cari le-am avut, și pe care puteam să le căpătăm fără zdrobirea imperiului rusesc.

Aș voi să știu ce s'ar zice la Paris dacă un francez s'ar ridica și ar zice: „Alsacia-Lotaringia, aceasta nu corespunde cu idealul național, cu idealul național corespunde Geneva și Lusanne“. Eu cred că l-ar lua binișor și l-ar trimite la Charenton. Iar la noi cînd se ridică unul și zice: înainte de a ne gîndi la întregirea neamului, lucrul ce deocamdată este imposibil, trebuie să revendicăm ce avem dreptul să revendicăm, trebuie să revendicăm ce e al nostru și înainte de a întregi România trebuie să întregim Moldova (Aplauze pe băncile majorității).

La această ultimă cale s'a oprit Brătianu, s'a oprit de sigur pentru că a înțeles mărimea chestiunii, dar s'a oprit și pentru că era sub impresiunea a ceea ce se întimplase cu ocaziunea războiului dela 1877, cînd a fost silit să concentreze armata noastră

la poalele Carpaților, pentru că Rusia voia să dezarmeze brațul care o scăpase la Plevna. Și atunci de frică s'a hotărît să oferim noi Puterilor centrale un tratat de alianță. Pe vremea aceea Regele era să se ducă la Berlin, l-am întovărășit până la Breslau, d. Brătianu a venit dela băi să întâmpine pe Majestatea Sa, și într'o seară, memorabilă pentru istoria noastră, a discutat cu Regele chestiunea și Regele a convenit la ceia ce se hotărîse d. Brătianu. Și tîrziu, după miezul nopții, a venit la mine și mi-a spus: d-le Carp, du-te la Viena, „resistance à outrance” și oferă tratatul de alianță. Tratatul de alianță a realizat o parte din program; tratatul de alianță ne-a dat o liniște de 35 ani; tratatul de alianță a făcut să sporească valoarea noastră ca aliat. Ni se oferă și cealaltă ocazie: ni se oferă să recuștigăm ceia ce am pierdut și noi lăsînd pradă pentru umbră, umblăm după un ideal național care azi sigur nu se poate realiza și care ar fi nenorocirea țării dacă s'ar realiza (Mișcare).

D. *Leonte Moldovanu*: D-le Carp, protestez pentru bătrînețea d-tale. (Sgomot).

D. *Petre P. Carp*: D-nii mei, admit că el s'a realizat, să vedem efectele lui. El nu se poate realiza decît cu zdrobirea imperiului austro-ungar, și atunci cari vor fi rezultatele pentru noi a zdrobirii acestui imperiu. Deși sub acuzațiunea unui spirit strîmt, totuși trebuie să-mi dau seama cari sînt intențiunile beligeranților; trebuie să-mi dau seama cari au să fie condițiunile de pace și numai atunci se va putea deslega chestiunea: cine din noi are dreptate.

Intențiunea Rusiei este cunoscută printr'un discurs memorabil rostit de ministrul de externe rusesc. Ministrul rusesc a zis: noi voim să ieșim din acest război cu stăpînirea completă a Mării Negre, și a adăugat: pe toată întinderea ei. Noi voim Strîmtorile, noi voim Dardanelele. Și ca un ecou depărtat răspunde vocea lui Asquith: Rusia are asupra strîmtorilor, asupra Țarigradului niște drepturi cari trebuiesc să fie luate de noi în serioasă considerațiune. Cine cunoaște stilul cancelariei englezești știe ce va să zică, că cineva are dreptul de a fi luat în serioasă considerațiune de guvernul englezesc. Și chiar de n'ar fi spus-o,

puteți presupune d-voastră dacă Rusia poate fi la Strîmtori fără un acces la Constantinopol pe uscat ?

Absolut imposibil. Și cînd Regele Carol ne-a spus că Rusia cere Galații, cere o trecătoare spre Constantinopol, și ni se a-firma că zisele lui sînt bazate pe informațiuni greșite.

Eu zic, nu e bazată pe o rea informațiune, era bazată pe na-tura lucrurilor, căci e absolut imposibil ca Rusia să meargă la Tarigrad fără să aibă acces la dînsul.

O voce : Fără să treacă prin Galați !

D. P. P. Carp : Bulgaria a înțeles aceasta, și de aceia vedeți că bulgarii sînt azi la Salonic și Gallipoli.

O voce : Să nu ne doriți pilda bulgarilor.

Altă voce : Vă rog să dați mai mult respect vîrstei d-lui Carp.

Altă voce : Mai mult respect ce-i dăm noi...

Altă voce : Atunci să tăceți din gură.

D. Leonte Moldovanu : Și noi îl ascultăm pe d-sa cum îl as-cultați și d-voastră.

D. Mihail Pherekyde, președintele Adunării : D-voastră ați fost ascultat.

D. Iulian Vrăbiescu : Dar d-sa ne revoltă pe foți.

D. P. P. Carp : Rezultatul păcei în caz de victoria Quadruplei are să fie : Tarigradul în mîinile Rusiei, are să fie dreptul de trecătoare militară prin România și prin Bulgaria.

De aceia zic, în condițiunile în cari se prezintă azi idealul și încă și acela mărginit al d-voastră, că el în cazul acesta ar părăsi Basarabia, ar fi pentru noi, pentru țara noastră, o nenorocire, căci după victorie am fi siliți să primim această umilia-țiune.

Și de aceia, d-nii mei, eu nu mă uit la opinia publică, de a-ceia, d-nii mei, susțin că efectul tratatului a fost binefăcător și poate fi încă binefăcător pentru noi.

Susțin că în condițiunile actuale singura noastră posibilitate de mărire nu e dincolo de Carpați, e dincolo de Prut.

Voci : A ! A !

D. P. P. Carp : D-nei mei, mă uit la majoritatea care mă înconjoară, cea mai mare parte dintr'însa e compusă din tineri care acum debutează în viața politică. Astăzi ei sînt conduși, mine vor fi conducători și îi rog atunci să se gîndească la bătrînul care în curînd va dispăre dintre d-voastră și care vă zice : Soarta romînilor de dincolo nu se rezolvă dincolo de Carpați, ea se rezolvă dincolo de Prut.

